

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

MENNESKE-
RETTIGHEDER
I DANMARK

STATUS 2013
ET SAMMENDRAG

MENNESKE-
RETTIGHEDER
I DANMARK

STATUS 2013
ET SAMMENDRAG

MENNESKERETTIGHEDER I DANMARK
STATUS 2013 – ET SAMMENDRAG

Tilrettelæggelse: Jonas Christoffersen (ansv.), Louise Holck, Christoffer Badse, Louise Marie Jespersen og Martin Futtrup.

ISBN: 978-87-91836-83-1
EAN: 9788791836831

© 2013 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Layout: Hedda Bank
Tryk: Handy-Print

Institut for Menneskerettigheders publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Vi arbejder på at få flere tilgængelige pdf'er og letlæste resumeer. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk.

INDHOLD

	FORORD	4
1	INTRODUKTION TIL MENNESKERETTEN	5
2	GENNEMFØRELSE AF MENNESKERETTEN	7
3	ASYL	11
4	BØRN	15
5	DATABESKYTTELSE	20
6	ETNISK OPRINDELSE	23
7	FRIHEDSBERØVELSE	27
8	HANDICAP	31
9	KØN	35
10	MAGTANVENDELSE OG INDGREB	39
11	MENNESKEHANDEL	42
12	RELIGION	44
13	RETFÆRDIG RETTERGANG	46
14	STATSBORGERSKAB	50
15	UDDANNELSE	54
16	UDVISNING OG UDLEVERING	56
17	VÆBNET KONFLIKT	59
18	YTRINGSFRIHED	62
19	ÆLDRE	65

FORORD

Institut for Menneskerettigheder kan nu for anden gang udgive et overblik over de vigtigste menneskerettighedsudfordringer i Danmark og dermed bidrage med at kortlægge udviklingen år for år.

I 2012 tog vi fat på den systematiske, brede gennemgang af de menneskeretlige problemstillinger i Danmark. Vi har i år opdateret de 14 kapitler fra sidste år. Det er gennemførelse af menneskeretten, asyl, børn, databeskyttelse, frihedsberøvelse, handicap, køn, menneskehandel, etnisk oprindelse, statsborgerskab, uddannelse, udvisning og udlevering og ytringsfrihed. I år er der yderligere kommet fem nye kapitler til. Det er: væbnet konflikt, magtanvendelse og indgreb, religionsfrihed, retfærdig rettergang og ældre.

Denne publikation er et sammendrag af kapitlerne om hvert af de 19 emner. Sammendraget introducerer hvert enkelt emne og fremhæver de vigtigste anbefalinger. Materialet vil indgå i den beretning, som Institut for Menneskerettigheder fremover årligt skal fremlægge for Folketinget om vores virksomhed og udviklingen af menneskerettighedssituationen i Danmark.

At gøre status over menneskerettighederne i Danmark er en dynamisk proces, og som national menneskerettighedsinstitution lægger vi vægt på at være i dialog med vores omverden. Vi håber derfor fortsat at modtage forslag til emner og tilføjelser, der kan forbedre rapporten. Du kan skrive til os på statusrapport@menneskeret.dk.

På instituttets hjemmeside, www.menneskeret.dk/status, kan du læse gennemgangen af emnerne med samtlige anbefalinger i deres fulde længde. Her kan du også finde instituttets årsberetning, www.menneskeret.dk/årsberetning.

Vi håber, at Institut for Menneskerettigheds statusrapport for 2013 vil bidrage til at styrke menneskerettighederne i Danmark.

Jonas Christoffersen
Direktør

KAPITEL 1

INTRODUKTION TIL MENNESKERETTEN

DANMARKS MENNESKERETLIGE FORPLIGTELSE

Danmark har tilsluttet sig menneskeretlige forpligtelser både nationalt og internationalt. Nationalt beskytter grundloven en række centrale menneskerettigheder. Internationalt har Danmark indgået en række aftaler (konventioner/traktater) om beskyttelse af menneskerettigheder. Disse aftaler hører under forskellige organer, særligt FN, Europarådet og EU.

TO FORMER FOR RETTIGHEDER

Der sondres i menneskeretten mellem civile og politiske rettigheder på den ene side og økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder på den anden side. Rettighederne er indbyrdes forbundne, men der er væsentlige forskelle på, hvordan de forskellige former for rettigheder gennemføres. Uanset hvilken type af rettigheder der er tale om, må der ikke diskrimineres. Ytringsfrihed, forsamlingsfrihed og retten til en retfærdig rettergang er eksempler på civile og politiske rettigheder. Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder er for eksempel retten til sundhed og retten til en tilstrækkelig levestandard.

FORTOLKNING AF MENNESKERETTIGHEDER

Den internationale menneskeret er baseret på principper om, at statens indgreb i rettigheder skal være lovlige og forholdsmæssige. Der gælder desuden et legalitetsprincip, et proportionalitetsprincip og et diskriminationsforbud.

Legalitetskravet indebærer, at indgreb i de beskyttede rettigheder skal have grundlag i national ret, der skal være offentliggjort og rimelig forudsigelig.

I proportionalitetsvurderingen indgår på den ene side hensynet til beskyttelsen af rettigheder og på den anden side hensynet til modstående interesser. Afvejningen beror på en juridisk vurdering af betydningen af de modstående interesser: Hvor vigtig er rettigheden, hvor alvorligt er indgrebet i individets rettighed, hvor vigtigt er det forfulgte formål/den modstående interesse, og hvor stor betydning har indgrebet for varetagelsen af formålet/den modstående interesse.

Diskriminationsforbuddet betyder, at der ikke må diskrimineres – hverken når der

gøres indgreb i rettigheder eller i øvrigt, når lovgivning mv. håndhæves og ændres.

OVERVÅGNING AF MENNESKE- RETTIGHEDERNE

Når en konvention eller en traktat er blevet vedtaget af en international organisation, for eksempel FN, skal organisationens medlemsstater beslutte, om de vil bindes af aftalen. Det sker, når de ratificerer aftalen. Herefter er staten forpligtet til at efterleve aftalens indhold i statens nationale lovgivning og praksis. Ratifikation betyder også, at statens borgere kan påberåbe sig aftalens bestemmelser over for administrative myndigheder og domstole, hvis borgeren mener, at aftalens bestemmelser er blevet overtrådt.

I FN-regi bliver der holdt øje med, at medlemsstaterne overholder de menneskeretlige forpligtelser, som de har påtaget sig. Det sker navnlig via komitéer knyttet til konventionerne og gennem FN's Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR) og FN's særlige procedurer.

Under Europarådet er der etableret flere overvågningsorganer, for eksempel Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD), som giver alle personer mulighed for at håndhæve deres rettigheder.

I EU kaldes menneskerettigheder oftest for grundlæggende rettigheder. EU-domstolen og Den Europæiske Unions Agentur for

Grundlæggende Rettigheder overvåger, at rettighederne bliver overholdt.

Danmark beskytter, overvåger og håndhæver menneskerettighederne på flere niveauer. Enhver kan kræve, at de internationale aftaler, som Danmark har ratificeret, bliver overholdt af offentlige myndigheder, og der kan rejses sag ved de danske domstole, hvis en eller flere bestemmelser i aftalerne er krænket. Dette gælder også krænkelser af menneskerettigheder, der følger af grundloven og anden national lovgivning.

Institut for Menneskerettigheder har til opgave at bidrage til at beskytte og fremme menneskerettighederne. Dette sker i samspil med de internationale kontrolmekanismer samt andre nationale overvågningsorganer.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 2

GENNEMFØRELSE AF MENNESKERETTEN

Internationale menneskerettigheds-konventioner indeholder begrænset regulering af, hvordan menneskerettighederne i praksis skal overføres til det nationale retssystem. Stater har derfor stor valgfrihed til at beslutte, hvordan de vil sikre en tilstrækkelig menneskerettighedsbeskyttelse. Der skal blot i praksis være en effektiv beskyttelse.

Der er en række områder, hvor gennemførelsen af menneskerettigheder i Danmark kan styrkes. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Tiltrædelse af menneskeretlige aftaler
- Inkorporering
- En menneskeretlig handlingsplan
- Revision af grundloven
- Revision af ligebehandlingslovgivningen og udlændingeloven.

TILTRÆDELSE AF MENNESKERETLIGE AFTALER

Ud af FN's ni kernekonventioner om menneskerettigheder har Danmark tiltrådt syv. Danmark har endnu ikke tiltrådt FN's konvention om beskyttelse af alle personer mod tvungen forsvinding og FN's konvention om beskyttelse af alle vandrende arbejdstagere og deres familier.

Danmark har heller ikke tiltrådt de tillægsprotokoller, som indfører individuel klageadgang til henholdsvis FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen), FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (ØSKR) samt FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen). Desuden har Danmark ikke tiltrådt Europarådets tillægsprotokol nr. 12 til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), der indfører et generelt forbud mod diskrimination.

Tiltrædelse af disse konventioner og protokoller vil blandt andet give danskere øget mulighed for at klage over overtrædelse af menneskerettighederne og sikre, at alle grupper i Danmark beskyttes mod diskrimination.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tiltræder EMRK protokol 12
- tiltræder FN's konvention om beskyttelse af alle personer mod tvungen forsvinding
- tiltræder de valgfrie protokoller om individuel klageadgang til Handicap-konventionen, Børnekonventionen og FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (ØSKR).

INKORPORERING

Inkorporering af en konvention betyder, at den ved lov er blevet gjort til en del af dansk ret. International ret stiller ikke krav til, hvordan en konvention bliver gennemført i national ret, så længe staten loyalt efterlever konventionens bestemmelser. En inkorporeret konvention har dog en stærkere status end ikke-inkorporerede konventioner.

EMRK er den eneste internationale menneskerettighedskonvention, som Danmark har inkorporeret. I praksis betyder dette, at både danske domstole og danske myndigheder i øvrigt anvender EMRK betydeligt oftere end FN's menneskerettighedskonventioner.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- inkorporerer FN's menneskeretlige kernekonventioner i dansk ret.

EN MENNESKERETLIG HANDLINGSPLAN

Verdenskonferencen om Menneskerettigheder (1993) opfordrede de enkelte stater til at udarbejde en menneskeretlig handlingsplan for at styrke den nationale beskyttelse og udvikling af menneskerettigheder. Som led i FN's Universelle Periodiske Bedømmelse af Danmark i 2011 blev det anbefalet, at Danmark udvikler og implementerer en national menneskeretlig handlingsplan, der kan skabe rammerne for en bred og systematisk indsats på området.

Arbejdet med at fremme og beskytte menneskerettigheder i Danmark sker decentralt og involverer en lang række ministerier og andre offentlige myndigheder. Der sker ikke en central koordinering, implementering og opfølgning på internationale anbefalinger.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- udarbejder en national handlingsplan for menneskerettigheder, der blandt andet følger op på internationale anbefalinger om menneskerettigheder, og som forankres tværministerielt.

REVISION AF GRUNDLOVEN

Der er intet internationalt krav om, at menneskeretlig beskyttelse skal være indarbejdet i grundloven. En grundlovssikret beskyttelse af menneskerettigheder vil imidlertid styrke den menneskeretlige beskyttelse i forhold til anden lovgivning.

Grundlovens beskyttelsesniveau af grundlæggende rettigheder er forældet i forhold til udviklingen af moderne menneskerettighedsstandarder. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at grundloven yderst sjældent bliver citeret af danske myndigheder eller domstolene i sager om menneskerettigheder. En række grundlæggende menneskerettigheder eksisterer ikke i grundloven, såsom et generelt forbud mod diskrimination eller retten til en retfærdig rettergang.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- reviderer grundlovens katalog af menneskerettigheder.

REVISION AF LIGEBEHANDLINGSLOVGIVNINGEN

Ligebehandling er en grundlæggende menneskeret, som indgår i stort set alle menneskeretlige konventioner.

EU-retten har haft særlig betydning for udformningen af den danske ligebehandlingslovgivning. Den gradvise inkorporering af EU's diskriminationsdirektiver har medført, at diskriminationsbeskyttelsen i Danmark er spredt over en række love, der regulerer forskellige aspekter af ligebehandling. Det betyder i praksis, at den danske ligebehandlingslovgivning giver forskellig beskyttelse til forskellige grupper og varierer i beskyttelsesniveauet fra samfundsområde til samfundsområde. Det er tvivlsomt, om den danske ligebehandlingslovgivning i alle tilfælde lever op til Danmarks internationale forpligtelser.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- reviderer den danske ligebehandlingslovgivning og udarbejder en samlet lov, som beskytter alle grupper mod diskrimination.

REVISION AF UDLÆNDINGELOVEN

Menneskerettighederne stiller visse krav til den nationale lovgivning, når der gøres indgreb i personers rettigheder. Reglerne skal for eksempel være tilstrækkeligt klare og præcise, og det skal være muligt til en vis grad at kunne forudsige konsekvenserne af reglerne.

Den danske udlændingelov regulerer udlændinges indrejse og ophold i Danmark. Udlændingeloven er blevet ændret 94 gange i perioden mellem juni 1983 og maj 2013. Det har ført til, at både regler, praksis og forholdet til de internationale forpligtelser kan være svære at forstå for såvel fagfolk som de berørte personer.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- reviderer udlændingeloven for at sikre en klar og systematisk fremstilling af de danske udlændingeregler. Herunder beskriver forholdet til Danmarks internationale forpligtelser
- sikrer, at alle relevante dokumenter bliver offentliggjort, holdt opdateret og gjort tilgængelige på de mest anvente sprog. Det gælder foreksempel behandling af bestemte sagstyper og systematisk praksis på bestemte sagsområder.

Læs den fulde tekst og alle anbefalingerne på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 3

ASYL

På asylområdet er der en række forhold, hvor Danmark kan forstærke indsatsen for at beskytte og fremme rettighederne både for asylansøgere og for personer med opholdstilladelse på grund af asyl. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Generelle forhold i et land og berostillelse af den tvangsmæssige udsendelse
- Tilbagesendelse/overførelse af asylansøgere til et andet EU-land efter Dublin-forordningen
- De særlige forhold for uledsagede mindreårige asylansøgere
- Straf til asylansøgere, som indrejser med falske papirer
- Frihedsberøvelse af sårbare asylansøgere.

GENERELLE FORHOLD I ET LAND OG BEROSTILLELSE AF DEN TVANGSMÆSSIGE UDSENDELSE

Den generelle situation i et land kan ifølge menneskerettighederne indebære, at en stat ikke kan udsende en udlænding. Danmark kan også være forpligtet til at udsætte en udsendelse.

Hvis udlændingemyndighederne i Danmark vurderer, at den generelle sikkerhedsmæssige situation i et land har en særlig alvorlig karakter, kan en person allerede af den grund få asyl. Udlændingemyndighederne har ikke anset situationen i Syrien af en så alvorlig karakter, at der er givet asyl alene under henvisning til de vanskelige generelle forhold i Syrien. Asylansøgere fra Syrien, der har fået afslag på asyl i Danmark, er dog ikke blevet udsendt tvangsmæssigt.

I september 2013 ændrede Flygtningenævnet praksis, således at personer, der kommer fra områder i Syrien, hvor der ifølge de foreliggende baggrundsplysninger er væbnede kampe eller sker angreb mod civile, eller hvor der for nylig har fundet sådanne handlinger sted, kan få asyl i Danmark.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- redegør for, hvilke kriterier de danske asylmyndigheder tillægger betydning ved vurderingen af, hvorvidt en generel situation i et land kan begrunde opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7
- redegør for, med hvilken hjemmel, under hvilke omstændigheder og på hvilke betingelser en tvangsmæssig udsendelse kan sættes i bero, og hvor længe.

DUBLIN-PROCEDUREN

Ifølge menneskerettighederne må Danmark ikke udsende en asylansøger til lande, hvor der er en reel risiko for, at vedkommende kan blive udsat for dødsstraf, tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Desuden indebærer torturforbuddet, at enhver skal have adgang til at få prøvet en rimeligt begrundet klage over tortur ved en uafhængig og upartisk retsinstans.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) fastslog ved en dom af 23. januar 2011 blandt andet, at det var et brud på Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) at sende asylansøgere tilbage til Grækenland på grund af det mangelfulde asylsystem i landet. Dommen aktualiserer behovet for at tydeliggøre de danske regler og praksis på området.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- ændrer udlændingeloven, så det fremgår udtrykkeligt, at en klage over en afgørelse om at tilbagesende/overføre en asylansøger til et andet EU-land efter Dublin-forordningen kan tillægges opsættende virkning
- ændrer udlændingeloven, så det fremgår udtrykkeligt, at Danmark skal behandle en asylansøgning, hvis det må antages, at en asylansøger ved at blive sendt tilbage/overført til et andet EU-land risikerer at blive behandlet i strid med torturforbuddet.

ULEDSAGEDE MINDREÅRIGE ASYLANSØGERE

I sager vedrørende mindreårige asylansøgere skal Danmark tage hensyn til FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) princip om barnets bedste interesse. Desuden har FN's Flygtningehøjkommissær (UNHCR) og FN's Børnekomité fremsat en række anbefalinger på området.

I Danmark får uledsagede mindreårige asylansøgere først behandlet deres asylansøgning, når de er modne nok til at gennemgå en almindelig asylsagsproces. I den mellemliggende periode vil de i nogle tilfælde kunne få opholdstilladelse som uledsaget mindreårig. I andre tilfælde vil de være i et retligt tomrum. En opholdstilladelse som uledsaget mindreårig bortfalder som

udgangspunkt, når den mindreårige fylder 18 år. En del uledsagede mindreårige forsvinder fra Danmark, inden deres sag er afsluttet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- iværksætter en undersøgelse af uledsagede mindreårige asylansøgere forsvinden og overvejer, om der er grundlag for særlige initiativer med henblik på at forebygge disse forsvindinger
- ændrer udlændingeloven, så det fremgår udtrykkeligt, at myndighederne i sager om opholdstilladelse som uledsaget mindreårig primært skal lægge vægt på, hvad der er i barnets bedste interesse, herunder inddrage barnet og den fornødne faglige ekspertise
- fastsætter en klar retlig status, herunder opholdsstatus, for de uledsagede mindreårige asylansøgere, som ikke bliver vurderet til at være modne til at gennemgå en asylsagsbehandling, men samtidig ikke kan få opholdstilladelse som uledsaget mindreårig.

STRAF FOR ASYLANSØGERES INDREJSE MED FALSK PAPIRER

Ifølge FN's konvention om flygtninges retsstilling (Flygtningekonventionen) må en flygtning ikke straffes for at rejse ind

med falske identitetspapirer, hvis han/hun umiddelbart efter sin indrejse søger asyl. Det menneskeretlige diskriminationsforbud indebærer også, at Danmark ikke må diskriminere imellem borgerne med hensyn til deres rettigheder.

I de seneste år har der været rejst spørgsmål om den danske praksis med at strafforfølge asylansøgere, der rejser ind i Danmark på falske dokumenter. Efter Rigsadvokatens nyeste retningslinjer skal en udlænding, der rejser ind med falske papirer og søger asyl, ikke strafforfølges, hvis vedkommende får opholdstilladelse som konventionsflygtning. Hvis udlændingen derimod får opholdstilladelse med beskyttelsesstatus, bliver vedkommende som udgangspunkt strafforfulgt. Retningslinjerne gælder både for børn og voksne.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- overvejer, om forskelsbehandlingen mellem asylansøgere, der får opholdstilladelse som henholdsvis konventionsflygtning og asylansøgere med beskyttelsesstatus, bør opretholdes.

FRIHEDSBERØVELSE AF SÅRBARE ASYLANSØGERE

Ifølge menneskerettighederne skal Danmark blandt andet ved frihedsberøvelse tage særligt hensyn til sårbare personer. Børn bør kun frihedsberøves som en sidste udvej. I Danmark bliver fysisk og psykisk sårbare asylansøgere ligesom andre asylansøgere frihedsberøvet i institutionen Ellebæk (Kriminalforsorgens lukkede fængsel for frihedsberøvede udlændinge). Desuden er mindreårige asylansøgere i en række tilfælde blevet frihedsberøvet i Ellebæk.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- søger at begrænse frihedsberøvelse af fysisk og psykisk sårbare asylansøgere, herunder navnlig at minimere frihedsberøvelsen af børn
- indfører en obligatorisk helbredsundersøgelse af de asylansøgere, som politiet har til hensigt at frihedsberøve, herunder inddrager for eksempel læger, psykologer.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 4

BØRN

På børneområdet er der sket en række vigtige tiltag. Der er blandt andet indgået en bred politisk aftale om "Et Nyt Socialtilsyn". Endvidere har Folketinget vedtaget overgrebspakken, der rummer en række informations- og uddannelsesinitiativer samt styrker rådgivningen og it-redskaberne i den kommunale indsats. Senest har Social- og Integrationsministeriet nedsat et udvalg om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget). Folketingets Ombudsmand har oprettet et særligt børnekontor, og Børnerådets lovgrundlag er styrket. Der er imidlertid fortsat behov for indsatser, der kan styrke børns rettigheder. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Beskyttelse af børn mod overgreb
- Børn som sekundært ramte
- Børns og unges forhold under anbringelse uden for hjemmet
- Frihedsberøvelse af børn og unge på grund af kriminalitet
- Frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen
- Anden magtanvendelse over for børn og unge.

BESKYTTELSE AF BØRN MOD OVERGREB

Ifølge FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) skal børn beskyttes mod alle former for fysisk eller psykisk vold, herunder vanrøgt og seksuelt misbrug, mens barnet er i forældrenes, værgens eller andre personers varetægt.

I 2012-2013 har Folketinget vedtaget en række tiltag, der skal øge beskyttelsen af børn mod vold og seksuelle overgreb. Det har ført til klare forbedringer af forebyggelses- og støttemuligheder i forbindelse med vold og seksuelle overgreb mod børn, men reformen anvender en snævrere definition af beskyttelsesbehovet end Børnekonventionen. Desuden tyder ny forskning på, at psykologisk mishandling og vanrøgt er mere udbredt end vold og seksuelle overgreb. Det peger på, at der er brug for et bredere perspektiv i beskyttelsen af børn.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at det kommunale overgrebsberedskab bliver udbygget og understøttet til at omfatte forebyggelse og håndtering af alle former for overgreb mod børn
- sikrer, at alle kommuner tilbyder åben og anonym rådgivning, der er praktisk tilgængelig og kendt af forældre, børn og unge
- sikrer, at uddannelserne til pædagog, lærer og andre professionelle, der arbejder med børn, giver de nødvendige kompetencer til at være opmærksom og reagere hensigtsmæssigt på signaler fra børn, der mistrives.

BØRN SOM SEKUNDÆRT RAMTE

Det er velunderbygget i forskningen, at børn lever under meget vanskelige vilkår, hvis deres forældre har psykiske problemer på grund af misbrug eller psykisk sygdom. Børnene bliver ofte "sekundært ramte", når deres far eller mor er primært ramt. Disse børn er langt oftere end andre børn udsat for overgreb, har forhøjet dødelighed, lever med en øget risiko for psykisk sygdom, selvmord og for at udvikle et narkotika- eller alkoholmisbrug.

En del af de børn, der lever i familier med alkoholproblemer eller med psykisk sygdom, har de kommunale hjælpesystemer ikke fat i, og specialister, der arbejder med områderne, melder, at mange børn og unge ikke får den hjælp og støtte, de har brug for. Hertil kommer, at børnene risikerer at komme i anden række i sociale sager, hvor fokus ofte er på at sikre et godt samarbejde med de voksne.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at professionelle, der arbejder med børn, har en fagligt baseret forståelse for den indflydelse forældrenes misbrug har på børnenes trivsel
- udvider sundhedsaftalerne til også at omfatte ansvar for at sikre hjælp til børn af forældre med misbrug
- sikrer, at der er mulighed for behandling til personer, der lider som følge af deres opvækst med forældre eller værger, der er misbrugere eller psykisk syge.

BØRNS FORHOLD UNDER ANBRINGELSE UDEN FOR HJEMMET

Børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet, har samme rettigheder som andre børn. Barnets bedste interesse skal komme i første række, og børn og unge skal inddrages i

alle tiltag vedrørende dem selv, herunder høres og have deres synspunkter tillagt vægt.

Nyere forskning viser, at livsbetingelserne for institutionsanbragte børn ligger under de gennemsnitlige betingelser for jævnaldrende. De institutionsanbragte børn kommer statistisk set til at opleve en uforholdsmæssig høj grad af eksklusion og sociale problemer i deres voksenliv. Etniske minoritetsbørn kan opleve særlige problemer, blandt andet fordi anbringelsesstederne ikke altid er opmærksomme på eller har forståelse for betydningen af børnenes kulturelle eller religiøse baggrund.

En ny lov om socialtilsyn skal sikre, at kommunerne får informationer fra ansatte, beboere eller pårørende blandt andet gennem en såkaldt whistleblowerordning, der sikrer, at henvendelser kan ske anonymt.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at børn og unge er informeret om regler og rettigheder under anbringelsen, herunder klagemulighederne og whistleblowerordningen, i et sprog de kan forstå
- sikrer, at der er tilstrækkeligt med specialiserede anbringelsessteder til børn med særlige problemer.
- sikrer, at der løbende er et kvalificeret, effektivt tilsyn med anbragte børns vilkår og med anbringelsesstederne, blandt andet gennem en evaluering af socialtilsynets virksomhed.

FRIHEDSBERØVELSE AF BØRN OG UNGE PÅ GRUND AF KRIMINALITET

Frihedsberøvelse af børn og unge er særlig voldsom, fordi børn og unge er meget modtagelige for påvirkninger fra omgivelserne. Efter Børnekonventionen må intet barn vilkårligt frihedsberøves. Anholdelse, tilbageholdelse eller fængsling af børn må kun bruges som en sidste udvej og i kortest mulig tid. Hvis børn bliver frihedsberøvet, skal de som udgangspunkt holdes adskilt fra voksne, der også er frihedsberøvet, og have ret til at opretholde kontakt med deres familie gennem brevveksling og besøg.

Børn under 18 år, der bliver varetægtsfængslet, skal primært anbringes i surrogatfængsel. Det er et mindre indgribende alternativ til ophold i et arresthus eller et fængsel, typisk en sikret institution.

Der er sket en positiv udvikling i brugen af varetægtsfængsling af børn/unge i Danmark. Antallet af varetægtsfængslinger er faldende. Knap en fjerdedel af de børn og unge, der bliver varetægtsfængslet, bliver dog stadig anbragt i arresthus og ikke i surrogatfængsel under hele eller en del af varetægtsfængslingen.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- forbyder isolationsfængsling af mindreårige
- præciserer betingelserne for brug af varetægtsfængsling af unge med henblik på at begrænse brugen mest muligt
- overvejer at indføre en absolut overgrænse for den tidsmæssige udstrækning af varetægtsfængsling af børn og unge under 18 år
- sikrer, at unge frihedsberøves i institutioner, der er egnet til unge
- genindfører en maksimumstraf til personer under 18 år og fokuserer på at få den unge ud af kriminalitet.

FRIHEDSBERØVELSE UDEN FOR STRAFFERETSPLEJEN OG ANDEN MAGTANVENDELSE OVER FOR BØRN OG UNGE

Frihedsberøvelse af børn kan ske med det formål at føre tilsyn med mindreåriges opdragelse eller for at stille mindreårige for den kompetente retlige myndighed.

I Danmark kan børn og unge i alderen 12-17 år under særlige omstændigheder frihedsberøves på sikrede døgninstitutioner. Det er desuden

muligt at tilbageholde et barn eller en ung på delvist lukkede institutioner og på delvist lukkede afdelinger på døgninstitutioner. Det er også muligt i op til 14 dage, efter at barnet/den unge er anbragt på en åben døgninstitution eller et opholdssted, at tilbageholde barnet. Under anbringelsen kan der under særlige omstændigheder anvendes magt. Trods forebyggende arbejde, der skal sikre, at magtanvendelse kun anvendes undtagelsesvis og som en sidste udvej, har der været eksempler på overdreven magtanvendelse eller endda vold.

Folketingets Ombudsmand har været på tilsynsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder, som har givet indtryk af, at der er uklarhed om brugen af magtanvendelsesreglerne.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at anbringelse af børn og unge på sikrede institutioner er begrænset til den kortest mulige tid
- sikrer obligatorisk efteruddannelse af personalet på opholdssteder og børne- og ungdomsinstitutioner med henblik på i videst muligt omfang at undgå magtanvendelse
- tydeliggør i lovgivningen, hvor grænsen går mellem indskrænkning i

bevægelsesfriheden og frihedsberøvelse, så børn kan udnytte deres grundlovssikrede ret til domstolsprøvelse af frihedsberøvelser.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 5

DATABESKYTTELSE

Danmark har en række udfordringer i forhold til borgeres ret til beskyttelse af deres data og kommunikation. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Logning
- Sociale medier
- Kontrol med offentlige ydelser
- Cloud computing
- Lovregulering af Politiets Efterretnings-tjeneste (PET).

LOGNING

Den enkeltes ret til respekt for privatliv og sætter rammerne for de betingelser, der skal være opfyldt, for at stater må gribe ind i denne ret. Danmark gør for eksempel indgreb i retten til respekt for privatlivet, når staten overvåger den enkelte.

Den danske logningsbekendtgørelse, der gennemfører EU's logningsdirektiv fra 2006, har været under kritik for at udgøre et uforholdsmæssigt stort indgreb i danske borgeres ret til privatliv. Logningspligten pålægger teleudbydere at opbevare oplysninger om alle borgeres kommunikation via telefon og internet i et år til brug for eventuel efterforskning.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- gennemfører en uafhængig evaluering og analyse af logningsbekendtgørelsens anvendelse og effekt sammenholdt med det omfattende indgreb i retten til privatliv, som ordningen indebærer.

SOCIALE MEDIER

Retten til respekt for privatliv er blandt andet udmøntet i EU's databeskyttelsesdirektiv, der stiller krav til, hvordan offentlige institutioner og private virksomheder indsamler og behandler oplysninger om den enkelte EU-borger.

Brugen af sociale medier har været markant stigende i Danmark de seneste år og rejser en række problemer knyttet til virksomheders omfattende og uigennemskuelige behandling af personoplysninger. For eksempel er danske brugere af det private sociale medie Facebook henvist til at klage over Facebooks brug af personoplysninger via det irske datatilsyn, da Facebooks europæiske afdeling er etableret i Irland.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- foretager en udredning af de konsekvenser, som brugen af sociale medier måtte have for ytrings- og informationsfriheden samt retten til respekt for privatliv
- undersøger, hvordan det danske tilsyn med sociale mediers opbevaring og udveksling af personoplysninger kan skærpes, og i den forbindelse kortlægger, hvordan andre EU-lande aktuelt håndhæver national lovgivning over for sociale medier.

KONTROL MED OFFENTLIGE YDELSER

Retten til respekt for privatliv indebærer blandt andet, at muligheden for at foretage et indgreb skal være fastsat ved lov, og loven skal opfylde visse kvalitative krav, herunder at reglerne er tilstrækkeligt klare og præcise og retstilstanden forudsigelig.

Der har de seneste år været en del debat om myndighedernes mulighed for at kontrollere borgernes private forhold med henblik på at bekæmpe socialt bedrageri. Et eksempel har været Pensionsstyrelsens adgang til at udføre kontrolaktioner i lufthavne og andre afgrænsede offentlige steder. Pensionsstyrelsen kan således afkræve oplysninger af en bred gruppe af borgere i blandt andet lufthavne med henblik på at sikre,

at de borgere, der skal opholde sig i Danmark som forudsætning for at modtage en offentlig ydelse, rent faktisk opholder sig i landet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fastsætter objektive og saglige kriterier for udvælgelsen af personer til kontrol for misbrug af sociale ydelser, så udvælgelsen er afgrænset og baseret på konkrete data
- fastsætter udtrykkelige regler for klageadgang og tilsyn i forbindelse med kontroller
- overvåger anvendelsen af kontrolaktioner, så også antallet af resultatløse og dermed konkret ubegrundede kontrolaktioner kan opgøres.

CLOUD COMPUTING

Når offentlige myndigheder anvender personoplysninger, skal de tage højde for retten til respekt for privatliv samt EU's databeskyttelsesdirektiv, der fastsætter krav vedrørende databeskyttelse for den berørte borger.

Cloud computing er en relativ ny model for dataopbevaring, der rejser nogle principielle problemstillinger i forhold til behandling og beskyttelse af personoplysninger. Eksempelvis er det uafklaret, hvordan personoplysninger

af forskellige karakter kan behandles i cloud computing-tjenester, og hvilke krav til sikkerhed der i givet fald skal overholdes. Ved brug af cloud computing-tjenester vil data i mange tilfælde være placeret uden for Danmark og dermed være underlagt udenlandsk lovgivning. Cloud computing aktualiserer behovet for at fastlægge de privatlivsmæssige implikationer af en given it-løsning, inden denne indføres. Samtidig er det ét ud af mange eksempler på de udfordringer, nye it-løsninger rejser i relation til privatliv og databeskyttelse.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- stiller krav til offentlige myndigheder om at udarbejde en analyse af de privatlivsmæssige implikationer forud for indførelse af it-løsninger, der behandler personoplysninger, herunder cloud computing
- styrker uafhængig analyse og rådgivning i relation til privatliv og databeskyttelse i forbindelse med de mange offentlige digitaliseringsprojekter, der gennemføres i disse år.

LOVREGULERING AF POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTE

Når PET indsamler og behandler personoplysninger, skal de tage højde for retten til

respekt for privatliv. Tillige gælder Europarådets konvention om beskyttelse af personoplysninger samt EU's rammeafgørelse for beskyttelse af personoplysninger i kriminalsager.

I 2013 blev den første lov for PET's virke vedtaget. Loven fastsætter nye regler for PET's adgang til at indsamle og behandle personoplysninger baseret på persondatalovens standarder. Tillige omfatter loven oprettelse af et PET-tilsyn og en styrkelse af Folketingets Kontroludvalg. Den nye lov er blevet kritiseret for primært at fokusere på PET's behandling af personoplysninger, mens der ikke er tilsvarende fokus på andre områder af PET's virksomhed.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- foretager en vurdering af det danske terrorberedskabs indvirkning på menneskerettigheder, herunder retssikkerhed i Danmark
- foretager en kortlægning og systematisk vurdering af det samlede tilsyn med PET.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 6

ETNISK OPRINDELSE

Danmark har en række udfordringer i forhold til at implementere princippet om ligebehandling og ikkediskrimination uanset race eller etnisk oprindelse. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Adgang til arbejdsmarkedet
- Etniske minoritetslever i folkeskolen
- Adgang til sundhedsydelser for flygtninge og indvandrere
- Behandling af etniske minoriteter i psykiatrien
- Ligebehandling af grønlandere
- Hadforbrydelser
- Adgang til information og tolkning.

ADGANG TIL ARBEJDSMARKEDET

EU's direktiv om etnisk ligebehandling beskytter mod direkte og indirekte diskrimination inden for beskæftigelse og erhverv på grund af blandt andet race eller etnisk oprindelse. Direktivet giver medlemslandene mulighed for at vedtage særforanstaltninger, der forskelsbehandler, når det har til formål at opveje ulemper knyttet til for eksempel visse etniske gruppers forhold på arbejdsmarkedet.

Etniske minoriteter har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end andre. Undersøgelser har vist, at etniske minoriteter er kraftigt overrepræsenteret inden for arbejdsfunktioner, som ikke kræver nogen uddannelsesmæssige kompetencer, og underrepræsenteret blandt topledere og funktionærer på højeste og mellemste niveau.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger barrierer af institutionel karakter, der forhindrer etniske minoriteter i at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet og ansættelse i stillinger, der matcher deres uddannelsesniveau.

ETNISKE MINORITETSELEVER I FOLKESKOLEN

Ifølge FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) har alle børn ret til en uddannelse. Denne ret skal kunne nydes uanset race eller etnisk oprindelse.

Undersøgelser viser, at elever med anden etnisk oprindelse end dansk klarer sig dårligere end etnisk danske elever i folkeskolen. Minoritets elever savner i markant højere grad end etnisk danske elever de nødvendige faglige færdigheder til at påbegynde og/eller gennemføre erhvervsuddannelser. Noget tyder på, at grundskoleuddannelsen ikke i tilstrækkelig grad sikrer, at minoritets elever – især etniske minoritets drenge – får tilstrækkeligt udbytte af deres skolegang. En række undersøgelser peger på, at det manglende udbytte kan skyldes institutionelle forhold – dels på grund af race og etnisk oprindelse, dels på grund af samspillet mellem køn og etnicitet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger om folkeskoleloven, Fælles Mål og den pædagogiske indsats i folkeskolen indebærer utilsigtet, indirekte forskelsbehandling af etniske minoriteter. Herunder særligt årsagerne til drengenes faglige niveau og frafald i skolen.
- undersøger årsagerne til etniske minoritets drenge's faglige niveau og frafald i skolen.

ADGANG TIL SUNDHEDSYDELSER FOR FLYGTNINGE OG INDVANDRERE

Ifølge menneskerettighederne har alle har ret til sundhed, herunder lige adgang til tilbudte sundhedsydelser.

Især kvoteflygtninge og familiesammenførte har ifølge sundhedsfaglige eksperter i praksis ikke samme muligheder som andre for at nyde deres ret til sundhed i Danmark. Ved ankomsten til Danmark tilbydes de ikke systematisk en helbredsundersøgelse, selvom sundhedsfaglige eksperter vurderer, at der er et særligt behov for at opfange behandlingskrævende og/eller smitsomme sygdomme. Sidenhen mangler de viden både om deres rettigheder og om de muligheder for forebyggelse og behandling, som det danske sundhedsvæsen kan tilbyde, ligesom de i tilfælde af særlige komplekse behov mangler målrettede tilbud.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- udarbejder retningslinjer for praktiserende læger, der beskriver, hvilke udfordringer af helbredsmæssig karakter lægen bør være opmærksom på i kontakten med flygtninge og familiesammenførte.

BEHANDLING AF ETNISKE MINORITETER I PSYKIATRIEN

Menneskerettighederne fastslår, at alle har ret til sundhed. En nyere dansk undersøgelse viser en hyppigere ufrivillig indlæggelse af patienter med etnisk minoritetsbaggrund sammenlignet med etnisk danske patienter. Dette rammer især mænd, der er flygtninge, og familiesammenførte kvinder. Undersøgelsen peger desuden på, at patienter med etnisk minoritetsbaggrund oftere udsættes for tvangsbehandling og anvendelse af fysisk magt under psykiatrisk indlæggelse end etnisk danske patienter.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- forebygger anvendelsen af tvang i psykiatrien ved at sikre, at der kan kommunikeres med patienten i forhold til at opnå samtykke, herunder efter behov sikrer anvendelsen af kvalificeret tolkebistand før opstart af behandlingen.

LIGEBEHANDLING AF GRØNLÆNDERE I DANMARK

Grønlændere er generelt socialt, kulturelt og familiemæssigt godt integreret i det danske samfund. Alligevel viser undersøgelser, at grønlandere oplever udfordringer – primært i forhold til kontakten med de sociale myndigheder, i adgang til uddannelse og

arbejde samt i retten til familieliv. Herudover oplever de sproglige barrierer i kontakten med forskellige offentlige myndigheder og manglende adgang til tolkebistand. Især grønlandere med særlige behov oplever, at tilbuddene i højere grad retter sig til "forestillingen om grønlanderen" end til den konkrete person.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tilbyder et integrationsforløb til grønlandere, der bosætter sig i Danmark, i lighed med tilbuddet til andre etniske minoriteter, der sikrer adgang til sundhedsundersøgelser ved ankomst, vaccination, tolkning, sprogundervisning, tilbud om uddannelse og indslusning på arbejdsmarkedet
- undersøger herboende grønlanderes lige adgang til uddannelse, sundhed, sociale ydelser, bolig og arbejde.

HADFORBRYDELSE

Menneskerettighederne og EU-retten pålægger den danske stat en række minimumsforpligtelser i forhold til hadforbrydelser på grund af race eller etniske oprindelse.

En udredning udarbejdet af Institut for Menneskerettigheder i 2011 om had-

forbrydelser i Danmark viser en manglende viden om emnet, herunder en mangelfuld uddannelse i politiet om hadforbrydelser og menneskerettigheder, manglende registrering af disse forbrydelser og mangel på efterforskning af hadforbrydelser.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- udarbejder en national handlingsplan mod hadforbrydelser og iværksætter en bred indsats for at fremme ofres mod, vilje og evne til at anmelde hadforbrydelser.

ADGANG TIL INFORMATION OG TOLKNING

Ifølge menneskerettighederne har alle ret til offentligt tilgængelig information. Undersøgelser har vist, at personer med anden etnisk oprindelse end dansk i praksis ikke har lige adgang til information og dermed ikke har det fornødne kendskab til deres rettigheder og pligter i det danske samfund. Det gælder blandt andet i forhold til adgang til information fra offentlige myndigheder via hjemmesider, foldere og pjecer eller ved personlig henvendelse til myndighederne. Der er desuden manglende brug af uddannede tolke og translatører inden for social- og sundhedsområdet samt ved domstolene.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer øget adgang til information fra det offentlige til borgere, der ikke taler dansk
- sikrer, at offentlige myndigheder så vidt muligt anvender kvalificeret tolkebistand.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 7

FRIHEDSBERØVELSE

I forhold til frihedsberøvelse er der en række områder, hvor der kan ske forbedringer i Danmark. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Varetægtsfængsling
- Overbelægning i Kriminalforsorgens institutioner
- Isolationsfængsling
- Disciplinærstraffe over for indsatte
- Vold og trusler i fængslerne
- Frihedsberøvelse af psykisk syge kriminelle
- Kvinder i fængsel
- Børn af fængslede
- Præventiv frihedsberøvelse efter politiloven.

VARETÆGTSFÆNGSLING

Ifølge menneskerettighederne skal alle, der frihedsberøves, behandles humant og værdigt. Frihedsberøvelse, herunder varetægtsfængsling, må kun ske, hvis andre foranstaltninger ikke er fundet tilstrækkelige.

Omfanget og længden af varetægtsfængslinger i Danmark har løbende været genstand for kritik. Anklagemyndigheden har iværksat nye tiltag for at begrænse omfanget af varetægtsfængslinger, men Danmark benytter stadig varetægtsfængsling markant mere end for eksempel Sverige og Finland.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fastholder fokus på at reducere brugen og længden af varetægtsfængsling væsentligt.

OVERBELÆGNING I KRIMINALFORSORGENS INSTITUTIONER

Overbelægning i fængsler kan skabe forhold, der har karakter af umenneskelig og nedværdigende behandling.

Overbelægning er inden for de senere år blevet en problemstilling i Kriminalforsorgens institutioner. Fængsler og arresthuse oplever periodevis belægning på mere end 100 procent.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tager initiativ til at nedbringe belægningen væsentligt i Kriminalforsorgens institutioner.

ISOLATIONSFÆNGSLING

Isolation af frihedsberøvede kan medføre alvorlige skadevirkninger. En række menneskeretlige anbefalinger sigter derfor mod at afskaffe eller stærkt begrænse forskellige former for isolation.

Brugen af isolation i danske fængsler og arresthuse har tidligere været udsat for stærk kritik, især isolation under varetægtsfængsling. Andre kritiske områder er blandt andet brug af strafcelle (isolation som disciplinærstraf), udelukkelse fra fællesskab (forebyggende isolation) samt frivillig udelukkelse fra fællesskab (såkaldt frivillig isolation).

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- overvejer alternativer til isolation og indskrænker brugen af alle former for isolation i de danske fængsler
- sikrer indsatte i isolation tilstrækkelig mulighed for adgang til meningsfuld social kontakt – uanset hvilken form for isolation der er tale om.

DISCIPLINÆRSTRAFFE OVER FOR INDSATTE

Disciplinærstraf er en administrativ reaktion over for en indsat i et fængsel eller arresthus, der har udvist en adfærd, som ikke er tilladt. Ifølge menneskerettighederne skal alle, der

berøves deres frihed, behandles humant og menneskeligt. Det må ikke føre til et tab af rettigheder, ud over hvad der følger naturligt af frihedsberøvelsen.

Efter dansk ret kan disciplinærstraf bestå i en advarsel, bøde eller strafcelle. Det kan konstateres, at anvendelsen af disciplinære straffe i danske fængsler er steget ganske betydeligt igennem den senere årrække.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL. A., AT DANMARK:

- gennemgår reglerne for disciplinærstraffe for at sikre, at disse er i overensstemmelse med de europæiske fængselsregler
- har fokus på at begrænse anvendelsen af disciplinærstraffe over for børn og unge og i den forbindelse udarbejder særskilt statistik over brugen af disciplinære sanktioner over for børn og unge under 18 år.

VOLD OG TRUSLER I FÆNGSLERNE

Det er ikke foreneligt med de menneskeretlige standarder, hvis indsatte, ansatte eller besøgende i fængslerne udsættes for vold og trusler om vold. Der skal være fastsat forholdsregler, der minimerer risikoen for vold og andre begivenheder, der kan true den personlige sikkerhed. Indsatte bør kunne deltage fuldt ud i de daglige aktiviteter uden at lide overlast.

Kriminalforsorgen har noteret en stigning af episoder, hvor indsatte har været udsat for vold og trusler begået af andre indsatte. Forskning peger på, at omfanget af vold og trusler mod indsatte muligvis er langt højere, end hvad der fremgår af Kriminalforsorgens egen statistik.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- iværksætter en undersøgelse af omfanget og karakteren af vold og trusler i Kriminalforsorgens institutioner.

FRIHEDSBERØVELSE AF PSYKISK SYGE KRIMINELLE

Personer, som var utilregnelige i gerningsøjeblikket på grund af sindssygdom, eller som er svært mentalt retarderede, bliver ikke straffet, men dømt til behandling. Psykisk syge udgør størstedelen af den gruppe personer, som modtager en behandlingsdom. I flere tilfælde kan personer med psykiske lidelser imidlertid opholde sig i op til flere måneder i arresthuse og fængsler, primært på grund af pladsmangel i de psykiatriske institutioner.

Personer, der er psykisk syge, er omfattet af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen). Efter Handicapkonventionen har personer med handicap ret til frihed og personlig sikkerhed, og de må ikke vilkårligt berøves deres frihed.

Når personer med handicap frihedsberøves, har de krav på blive behandlet efter de menneskeretlige standarder.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at psykisk syge personer, som har begået kriminalitet eller mistænkes for det, anbringes i særlige institutioner, som kan yde dem den bedst mulige behandling i forhold til den psykiske lidelse, som personen har.

KVINDER I FÆNGSEL

I Danmark har man i mange år tilladt, at mænd og kvinder afsoner sammen. Det forekommer normalt ikke i fængselssystemer i andre lande og er ikke i umiddelbar overensstemmelse med den menneskeretlige anbefaling om, at mænd og kvinder skal holdes adskilt under frihedsberøvelsen.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tager hensyn til kvindelige indsattes særlige behov og vilkår i forhold til varetægtsfængsling og straffuldbyrkelse.

BØRN AF FÆNGSLEDE

Ifølge FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) har børn ret til at opretholde regelmæssig personlig forbindelse og direkte kontakt med begge forældre. Barnets bedste interesse skal indgå som en primær overvejelse i alle forhold, som vedrører barnet.

Undersøgelser viser, at børn af fængslede og deres familier ofte kæmper med en lang række problemer såsom økonomisk tilbagegang og stigmatisering. Børn af fængslede har også en større risiko end andre børn for senere at blive kriminelle.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fastholder fokus på børn af fængslede og sikrer en bedre rådgivning og støtte til børn af fængslede og fængselsramte familier.

PRÆVENTIV FRIHEDSBERØVELSE EFTER POLITILOVEN

Menneskerettighederne tillader som udgangspunkt ikke præventiv frihedsberøvelse i forbindelse med forstyrrelse af den offentlige sikkerhed eller orden. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har dog fastslået, at frihedsberøvelse kan ske i særlige situationer. I alle andre tilfælde kan personer kun frihedsberøves, hvis det sker med henblik

på at rejse tiltale mod dem for overtrædelse af national ret.

I forbindelse med klimatopmødet i København i 2009 blev politiets mulighed for at foretage præventive frihedsberøvelser udvidet. 1.900 demonstranter blev frihedsberøvet præventivt under topmødet. Mange anlagde efterfølgende retssag om lovligheden af disse indgreb. Størsteparten af sagsøgerne fik medhold i, at de havde været udsat for en ulovlig frihedsberøvelse. Landsretten fandt, at forholdene under nogle af indgrebene havde været nedværdigende og i strid med menneskerettighederne, herunder ytringsfriheden, forsamlingsfriheden, den personlige frihed og beskyttelsen mod nedværdigende behandling.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- reviderer politilovens regler om præventive frihedsberøvelser med henblik på at begrænse omfang og varighed af frihedsberøvelsen.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 8

HANDICAP

Institut for Menneskerettigheder har identificeret en række af de største udfordringer for Danmark i forhold til beskyttelsen af personer med handicap. I statusrapportens kapitel om handicap behandles følgende udfordringer:

- Tilgængelighed
- Indgreb over for psykisk syge
- Selvbestemmelse
- Politisk medbestemmelse
- Inklusion på arbejdsmarkedet
- Lige adgang til sundhed.

Yderligere væsentlige udfordringer for personer med handicap er retlig beskyttelse, som behandles i kapitlet om gennemførelse af menneskeretten, lige adgang til uddannelse, som behandles i kapitlet om uddannelse, samt fordomme og handlingsplan på handicapområdet.

TILGÆNGELIGHED

Danmark er ifølge FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen) forpligtet til at fremme adgangen til offentlige områder for personer med handicap. Det kan for eksempel

være transportmuligheder, information, kommunikation og øvrige faciliteter. Tilgængelighed omfatter altså ikke alene fysisk tilgængelighed, men også tilgængelighed til for eksempel information og teknologi. Tilgængelighed er en forudsætning for at skabe et inkluderende samfund, hvor mennesker med handicap kan deltage fuldt ud.

I byggelovgivningen i Danmark er der fastsat krav til tilgængeligheden til byggeri, hovedsageligt nybyggeri og ombygninger. Kravene omfatter ikke samtlige handicap-grupper, men primært personer med bevægelseshandicap. En undersøgelse fra Statens Byggeforskningsinstitut fra 2012 viser dog, at nybyggeri i praksis ofte ikke er tilgængeligt for personer med handicap. En kortlægning af offentlige hjemmesiders tilgængelighed foretaget af Digitaliseringsstyrelsen i 2012 viser, at 34 procent af de offentlige hjemmesider har en mangelfuld tilgængelighed.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- styrker tilgængeligheden til offentligt byggeri og offentlige hjemmesider for at undgå ulovlig forskelsbehandling på grund af handicap.
- udformer digitale løsninger, så de kan benyttes af alle grupper i samfundet uanset handicap.

INDGREB OVER FOR PSYKISK SYGE

Handicapkonventionen bygger på en styrket anerkendelse af, at personer med handicap har ret til at bestemme over deres krop og liv. Konventionen fremhæver for eksempel respekt for personlig selvbestemmelse, herunder frihed til at træffe egne valg, og uafhængighed af andre personer. Handicapkonventionen forbyder desuden frihedsberøvelse af en person med henvisning til et handicap.

Psykiatriloven giver mulighed for at anvende tvang – såvel ved indlæggelse som ved behandling af personer, som er psykisk syge. I Danmark udsættes personer med psykisk sygdom i vidt omfang for tvang i forbindelse med indlæggelser på psykiatriske afdelinger og i forbindelse med behandlinger for psykisk sygdom. Ifølge Sundhedsstyrelsens opgørelse fra 2010 anvendes tvang over for omkring 21 procent af de patienter, som bliver indlagt på psykiatriske afdelinger.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger, om den danske psykiatrilov og kriterierne for tvangsindlæggelse og tvangsbehandling i praksis sikrer tilstrækkelig respekt for den enkeltes selvbestemmelse
- overvejer, om længerevarende tvangsfikseringer fortsat bør være tilladt.

SELVBESTEMMELSE

Handicapkonventionen har et stærkt fokus på selvbestemmelsesret og retlig handleevne. At træffe beslutninger på vegne af en person med handicap skal være sidste udvej. Handicapkonventionen beskytter endvidere retten til et selvstændigt liv og til at være inkluderet i samfundet. Dette omfatter blandt andet adgang til selv at bestemme, hvor man vil bo og i hvilken boform. For at sikre at personer med handicap kan leve et selvstændigt liv for eksempel i egen bolig, skal der være adgang til forskellige støttetilbud.

Hvis en person med handicap i Danmark har vanskeligt ved at varetage egne anliggender og træffe egne beslutninger, kan der blandt andet iværksættes værgemål, som er en støtteforanstaltning, hvor en person indsættes som værge for personen. En undersøgelse fra Institut for Menneskerettigheder viser, at der er en række konflikter og dilemmaer i

forbindelse med værgemål, specielt de mest omfattende § 6-værgemål, hvor personer underlagt værgemål oplever manglende selvbestemmelse, frustration over tab af rettigheder og oplevelse af afhængighed.

I 1998 blev begrebet "institution" afskaffet i serviceloven. Alligevel lever nogle personer med handicap stadig i institutionslignende boformer, og der bygges stadig boliger, som på grund af deres størrelse og beliggenhed får institutionslignende træk. Sådanne boliger kan give begrænsede muligheder for at leve et selvstændigt liv og at være inkluderet i samfundet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- begrænser brugen af § 6-værgemål.
- nedbringer antallet af institutionslignende boformer
- øger selvbestemmelse for personer med handicap i forhold til valg af bolig.

POLITISK MEDBESTEMMELSE

Ifølge Handicapkonventionen har personer med handicap lige ret til deltagelse i det politiske og offentlige liv. Dette omfatter politisk deltagelse med mulighed for at stemme og blive valgt blandt andet ved at sikre, at stemmeprocedurer,

afstemningsfaciliteter og valgmateriale er tilgængelige og lette at forstå og anvende. En undersøgelse fra Center for Ligebehandling af Handicappede fra 2010 viser, at personer med handicap oplever problemer i forbindelse med folkeafstemninger, for eksempel manglende tegnsprogstolkning under valgudsendelser og stemmesedler, som ikke er tilgængelige for blinde eller personer med udviklingshæmning.

Det er i strid med Handicapkonventionen at fratage en persons stemmeret med henvisning til, at han eller hun er sat under værgemål. I Danmark har personer, som har fået udpeget en værge under værgemålslovens § 6, ikke valgret og er heller ikke valgbare, hvilket er i strid med Handicapkonventionens artikel 29.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer personer med handicap lige muligheder for at deltage i den politiske proces.
- ændrer valglovgivningen, således at personer, som har fået udpeget en værge under værgemålslovens § 6, fortsat har valgret og er valgbare.

INKLUSION PÅ ARBEJDSMARKEDET

Handicapkonventionen fastslår, at personer med handicap har lige ret til beskæftigelse. Arbejdsmarkedet skal være åbent, inkluderende og tilgængeligt også for personer med handicap. Diskrimination på grund af handicap skal forbydes, og der skal ske tilpasning i rimeligt omfang til personer med handicap. Offentlige myndigheder skal desuden fremme beskæftigelsesmuligheder for personer med handicap.

Personer med handicap er stærkt underrepræsenteret på det danske arbejdsmarked. Kun omkring 25 procent af alle personer med handicap og nedsat arbejdsevne er i beskæftigelse. Til sammenligning er omkring 50 procent af alle personer med handicap og nedsat arbejdsevne i beskæftigelse i Sverige. Dansk lovgivning forbyder forskelsbehandling på arbejdsmarkedet på grund af handicap og pålægger arbejdsgivere at yde tilpasning i rimeligt omfang for de særlige behov, som følger af en persons handicap.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at lovgivning på arbejdsmarkedet beskytter mod afskedigelse på grund af nedsat arbejdsevne, og sikrer, at arbejdsgivere har pligt til at yde tilpasning i rimeligt omfang.

LIGE ADGANG TIL SUNDHED

Ifølge Handicapkonventionen har personer med handicap ret til samme sundhedsydelser og pleje af samme kvalitet som alle andre mennesker. Herudover har personer med handicap ret til de sundhedsydelser, som deres handicap giver anledning til. Personer med handicap har ret til behandling på grundlag af frit og informeret samtykke ligesom andre mennesker. Personer med handicap skal desuden have adgang til sundhedsforsikringer uden diskrimination på grund af handicap.

Personer med handicap nyder ingen udtrykkelig beskyttelse mod diskrimination på grund af handicap på sundhedsområdet under dansk lov. Det er endvidere usikkert, i hvilket omfang personer med handicap reelt har lige adgang til sundhedsydelser.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger, hvordan prioriteringer i sundhedsvæsenet rammer personer med handicap.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 9

KØN

Danmark har en række udfordringer på køns-
ligestillingsområdet. Kapitlet indeholder
følgende temaer:

- Håndhævelse af ligelønsprincippet
- Det kønsopdelte uddannelsesvalg
- Frafald i erhvervsuddannelserne
- Kønsmainstreaming
- Vold i nære relationer.

HÅNDHÆVELSE AF LIGELØNSPRINCIPPET

Det EU-retlige og menneskeretlige lige-
lønsprincip indebærer, at der for samme
arbejde eller arbejde, som tillægges samme
værdi, afskaffes enhver direkte eller indirekte
forskelsbehandling med hensyn til køn, for så
vidt angår alle lønelementer og lønvilkår.

Opgørelser fra Danmarks Statistik viser, at
kvinder i gennemsnit tjener 15 procent mindre
end mænd, og at denne forskel stort set har
været uændret de seneste 10 år. Antallet af
retssager om ligeløn er lavt, både på europæisk
niveau og i Danmark.

Såvel EU som internationale kontrolorganer
har i den forbindelse peget på behovet for, at
arbejdsmarkedets parter sikrer, at lønningerne

bliver gennemskuelige, og monitorerer
lønforskelle mellem kvinder og mænd samt
udvikler kønsneutrale jobevalueringssystemer.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tilskynder arbejdsmarkedets parter, til at
forbedre gennemsigtigheden i løndannelsen
- foretager en systematisk opfølgning på
Lønkommissionens anbefalinger om ligeløn
og det kønsopdelte arbejdsmarked.
- opfordrer arbejdsgivere og lønmodtager-
organisationer i staten, regioner og
kommuner til at foretage et serviceeftersyn,
blandt andet af aftaler, forhandlingssystemer
og uformelle rutiner
- præciserer ligelønslovens begreb om
arbejde, der kan tillægges samme værdi.

DET KØNSOPDELTE UDDANNELSESVALG

Det følger af det menneskeretlige diskriminationsforbud, at mænd og kvinder skal have lige adgang til at deltage i samfundslivet, herunder lige adgang til uddannelse. Forbuddet mod direkte og indirekte diskrimination omfatter efter EU-direktivet om ligebehandling i beskæftigelse og erhverv alle typer af og niveauer for uddannelse. Ifølge FN's konvention om afskaffelse af diskrimination mod kvinder (Kvindekonventionen) skal stater endvidere arbejde for at afskaffe stereotype kønsroller på alle områder af samfundslivet, herunder i uddannelsessystemet.

Kønsopdelingen i det danske uddannelses-system kommer til udtryk ved, at piger/kvinder dominerer områder inden for omsorg, sundhed, kontor og humaniora, mens drenge/mænd dominerer inden for håndværk, teknik, informationsteknologi og naturvidenskab. De myndigheder, som varetager uddannelses- og erhvervsvejledningen, bør være opmærksomme på, om deres vejledning er behæftet med kønsstereotyper. Skævheder i de offentlige tilbud og serviceydelser kan udgøre usaglig forskelsbehandling i forhold til kvinders og mænds lige integration, indflydelse og muligheder.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at de institutioner, som udfører uddannelsesvejledning af unge, præsenterer unge for uddannelsesmuligheder, der ikke er begrænset af kønsstereotype forestillinger om uddannelse og arbejde
- sikrer, at kendskabet til forpligtelsen til at kønsmainstreames styrkes i de institutioner, som varetager uddannelsesvejledning af unge.

FRAFALD I ERHVERVSUDDANNELSERNE

Det følger af det menneskeretlige diskriminationsforbud, at drenge og piger skal have lige adgang til at deltage i samfundslivet, herunder lige adgang til uddannelse. Forbuddet mod direkte og indirekte diskrimination omfatter efter EU-direktivet om ligebehandling i beskæftigelse og erhverv alle typer af og niveauer for uddannelse.

De fleste unge i Danmark påbegynder en ungdomsuddannelse, men en stor del gennemfører ikke uddannelsen. Det gælder især unge mænd, og fire ud af 10 unge mænd med indvandrerbaggrund har ikke afsluttet en ungdomsuddannelse som 26-årig. Navnlig erhvervsuddannelserne har svært ved at tiltrække kvinder.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- iværksætter undersøgelser af årsager til frafald på erhvervsuddannelserne med særlig fokus på køn, etnicitet og socioøkonomisk baggrund.

KØNSMAINSTREAMING

Begrebet kønsmainstreaming har været en del af FN's ligestillingsstrategi siden 1995. I EU er mainstreamingsprincippet traktatfæstet og skrevet ind i en række ligestillingsdirektiver. Kønsmainstreaming drejer sig om at indarbejde hensyntagen til ligestilling mellem kvinder og mænd inden for alle samfunksfunktioner, så der skabes lige muligheder og lige rettigheder for kvinder og mænd.

Siden 2000 har kønsmainstreaming været den officielle ligestillingsstrategi i Danmark. Menneskeretlige overvågningsorganer har imidlertid påpeget den ujævne implementering af kønsmainstreamingsstrategien i den danske stat, i regionerne og i særdeleshed i kommunerne.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- styrker tilsynet med offentlige myndigheders opfyldelse af mainstreamingsforpligtelsen
- sikrer en tværgående vidensdeling mellem en række centrale kønsligestillingsaktører, som kan stille viden til rådighed for stat, region og kommune.

VOLD I NÆRE RELATIONER

Danmark er menneskeretligt forpligtet til at beskytte personer mod vold. Dette indebærer blandt andet en pligt til at forbyde vold og berøvelse af liv i straffelovgivningen. Derudover skal myndighederne sørge for at håndhæve et sådant forbud ved effektivt at efterforske og retsforfølge vold i nære relationer. Europarådet har i 2011 vedtaget en konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet. Danmark har hverken underskrevet eller ratificeret konventionen.

En undersøgelse viser, at ca. 33.000 kvinder og 13.000 mænd i Danmark årligt skønnes at have været udsat for fysisk vold fra deres partner. Både homo- og biseksuelle mænd er omfattet af statistikken. Danmark har på nuværende tidspunkt ikke en handlingsplan mod partnervold.

**INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER
ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:**

- ratificerer Europarådets konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet
- udarbejder en selvstændig handlingsplan mod vold i nære relationer.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 10

MAGTANVENDELSE OG INDGREB

I Danmark kan staten under nærmere angivne betingelser anvende magt og foretage indgreb for at opretholde et samfund med lov og orden og for at beskytte borgere mod hinanden og mod sig selv. Over for disse hensyn står individets interesser som personlig frihed, respekten for fysisk integritet og den enkeltes retssikkerhed, herunder beskyttelse mod vilkårlige indgreb. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Peberspray
- Visitationszoner
- Politiets brug af pejling
- Mærkning af politiets uniformer.

PEBERSPRAY

Menneskerettighederne beskytter borgerne mod ulovlig magtanvendelse fra myndighedernes side. Peberspray er et nyere magtmiddel, der anvendes i politiet og i fængselsvæsnet.

Sundhedsstyrelsen peger på undersøgelser, der viser, at peberspray kan give alvorlige skader. Siden peberspray blev indført i dansk politi, er brugen af magtmidler mere

end tredoblet. Anvendelsen af peberspray i fængsler og arresthuse har formentlig også optrappet den samlede brug af magtmidler. Menneskerettighedsorganer, herunder Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD), har blandt andet fastslået, at peberspray ikke må bruges i lukkede rum ("confined area"), som for eksempel i fængselsceller.

Institut for Menneskerettigheder er ved at gennemføre en undersøgelse af brugen af peberspray.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- Undersøger, om myndigheder anvender peberspray i et omfang og under omstændigheder, hvor det kan være i strid med Danmarks internationale forpligtelser.

VISITATIONSZONER

Det er et indgreb i privatlivets fred, når en borger bliver stoppet af politiet i en visitationszone og får undersøgt sit tøj, tasker og eventuelt sit køretøj. Visitationskontrol kan dog retfærdiggøres, hvis det har til formål at bekæmpe kriminalitet. EMD har i en dom fra 2010 udtalt, at en visitationszones geografiske og tidsmæssige udstrækning altid skal være reel, og at visitationszoner øger risikoen for diskrimination.

Politikredsene har siden 2008 oprettet visitationszoner, der har dækket store geografiske områder i lange perioder.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger, om Danmarks regler og praksis på området er i overensstemmelse med EMD's praksis og Folketingets intentioner, som det kommer til udtryk i forarbejderne til politilovens § 6
- sætter fokus på risikoen for diskrimination i forbindelse med visitationskontrol.

POLITIETS BRUG AF PEJLING

Menneskerettighederne beskytter retten til privatliv. Indgreb i privatlivet kan retfærdiggøres, når det sker for at forebygge forbrydelser. Indgrebet skal dog fremgå klart af dansk lov.

EMD har fundet, at systematisk indsamling af informationer om personer i det offentlige rum med det formål eventuelt at anvende oplysningerne til efterforskning i sammenhæng med anden personlig information, kan være et uretmæssigt indgreb i retten til privatliv.

Dansk politi kan som efterforskningsmiddel og uden lovregulering bruge en pejlesender (GPS), hvis den er placeret uden på en bil på et frit tilgængeligt sted. Politiet kan tillige for at lokalisere en mistænkt indhente masteoplysninger om bilens bevægelser fra teleselskaberne uden retskendelse.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- indsætter en lovhjemmel i retsplejeloven § 791 a, der regulerer området for observation ved brug af tekniske hjælpemidler på frit tilgængelige steder.

MÆRKNING AF POLITIETS UNIFORMER

FN's Menneskerettighedsråd har anbefalet Danmark at sikre muligheden for at identificere polititjenestemænd. Klager over polititjenestemænd bliver hvert år opgivet, fordi det ikke er muligt at finde frem til den pågældende polititjenestemand.

I dag skal en polititjenestemand oplyse navn og tjenestested, hvis han eller hun bliver

spurgt af borgere, de kommer i kontakt med som led i deres arbejde. Der er dog en række undtagelser hertil – hvis opfordringen sker under anholdelse eller større politiaktioner, hvis opfordringen fremsættes af en person, der er spirituspåvirket, provokerende eller stærkt uligevægtig.

**INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER
ANBEFALER, AT DANMARK:**

- Indfører identifikationsnumre på politiets uniformer eller på anden vis sikrer, at det er muligt at identificere politifolk, som der klages over.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 11

MENNESKEHANDEL

Danmark kan forbedre indsatsen for at hindre handel med mennesker. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Identifikation af ofre for menneskehandel
- Tvangsarbejde.

IDENTIFIKATION AF OFRE FOR MENNESKEHANDEL

Menneskehandel er en alvorlig krænkelse af en persons værdighed og integritet. Danmark er menneskeretligt forpligtet til at sikre effektiv beskyttelse af ofre for menneskehandel ved at opbygge et effektivt, retligt og faktisk værn mod menneskehandel.

Danmark har de seneste år opprioriteret bekæmpelse af menneskehandel. Et af de områder, der fortsat kan styrkes, er identifikationsprocessen. Det er vigtigt, men ofte vanskeligt at identificere ofre for menneskehandel. Identifikation er nødvendig for, at ofret kan blive tilbudt beskyttelse og støtte. I modsat fald risikerer ofret straks at blive sendt ud af Danmark.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at de relevante myndigheder har de nødvendige forudsætninger for at identificere ofre for menneskehandel, blandt andet gennem regelmæssig undervisning
- sikrer, at personer, der kan være ofre for menneskehandel, ikke frihedsberøves, men får ophold i et "safe house", mens identifikationsprocessen står på
- foretager en juridisk undersøgelse af bestemmelserne i FN's konvention mod menneskehandel og tvungen prostitution fra 1951 med henblik på at ratificere konventionen
- sikrer, at der gives opholdstilladelse til ofre for menneskehandel, hvis myndighederne finder det nødvendigt, at den pågældende bliver i landet på grund af vedkommendes personlige forhold.

TVANGSARBEJDE

Danmark er menneskeretligt forpligtet til at beskytte mod tvangsarbejde. En effektiv beskyttelse af ofre for tvangsarbejde, herunder menneskehandel til tvangsarbejde, kræver blandt andet kendskab til omfanget, identifikation af ofre for tvangsarbejde, klar regulering i lovgivningen, og at ofrene har kendskab til deres rettigheder.

Tidligere har der primært været fokus på menneskehandel til seksuel udnyttelse, men i de senere år er der også kommet fokus på menneskehandel til tvangsarbejde. Det har ført til flere registrerede identificerede ofre på området. Der er imidlertid behov for øget kendskab til omfanget af tvangsarbejde og viden hos de relevante aktører. Det handler ikke alene om menneskehandel til tvangsarbejde, men også om tvangsarbejde eller situationer, som kan udvikle sig hertil.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at de relevante myndigheder og andre relevante aktører har de nødvendige forudsætninger for at kunne identificere tilfælde af tvangsarbejde, herunder menneskehandel til tvangsarbejde
- sikrer information på de mest anvendte sprog om rettigheder som arbejdstager i Danmark.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 12

RELIGION

Religionsfriheden er en af de klassiske frihedsrettigheder. Den omfatter retten til at have, udøve og skifte religion, have ikke-religiøse og ateistiske overbevisninger samt retten til ikke at have nogen religion eller tro. Religionsfriheden er tæt knyttet til andre rettigheder for eksempel ytringsfrihed og retten til respekt for privatliv. Religionsfriheden kan imidlertid også være i konflikt med andre interesser og rettigheder, eksempelvis individuelle rettigheder og hensynet til ligebehandling. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Religiøs skilsmisse
- Omskæring af drenge
- Beskyttelse mod religiøst begrundet diskrimination.

RELIGIØS SKILSMISSE

I det danske samfund er der både religionsfrihed og ligestilling mellem kønnene, hvilket kan skabe gnidninger, fordi kvinder inden for islam og jødedommen ikke har ligestilling i forhold til religiøs skilsmisse, der som udgangspunkt forudsætter ægteemandens samtykke. Dette kan have betydning for kvinders reelle adgang til civilretlig skilsmisse

og kan, selv i tilfælde hvor civilretlig skilsmisse bliver opnået, have negativ betydning for kvindens tilværelse.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- foretager en afdækkende analyse af de menneskeretlige problemer med religiøs skilsmisse i Danmark med henblik på at iværksætte tiltag for sikre reel ligebehandling af mænd og kvinder på området.

OMSKÆRING AF DRENGE

Religionsfriheden omfatter retten til at manifestere sin religion. Omskæring af drengebørn er et ritual, der har stor betydning for de fleste jødiske og muslimske forældre, som ifølge menneskerettighederne har ret til at opdrage deres børn i en bestemt tro. FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) beskytter endvidere barnets ret til fysisk integritet. Omskæring af drenge har i stigende grad bevågenhed

nationalt og internationalt. Europarådets Parlamentariske Forsamling har vedtaget en resolution og en anbefaling, der udtrykker bekymring i forhold til omskæring af drenge. I Danmark er omskæring af piger forbudt.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger de menneskeretlige aspekter af religiøst motiveret omskæring af drengebørn i Danmark

BESKYTTELSE MOD RELIGIØST BEGRUNDET DISKRIMINATION

I grundloven er der forbud mod diskrimination på grund af religiøst tilhørsforhold. Der findes dog ikke i øvrig dansk lovgivning beskyttelse mod religiøst funderet diskrimination uden for arbejdsmarkedet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- udvider den danske ligebehandlingslovgivning til også at omfatte et forbud mod diskrimination på grund af religion
- i indsatsen mod hadforbrydelser sikrer beskyttelsen mod diskrimination på grund af religion.

KAPITEL 13

RETFÆRDIG RETTERGANG

Retten til retfærdig rettergang er en helt grundlæggende rettighed i alle retsstater. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Retshjælp og fri proces
- Fravigelse af retten til aktindsigt i straffesager
- Indgreb i meddelelseshemmeligheden og "hemmelige" dommere
- Forbuddet mod dobbelt strafforfølgning i sager over for indsatte i Kriminalforsorgens institutioner
- Sagsomkostninger i straffesager
- Lange sagsbehandlingstider.

RETSHJÆLP OG FRI PROCES

Den Europæiske Menneskerettigheds-konventions (EMRK) artikel 6 garanterer ikke en ret til fri proces i civile sager, men Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har fastslået, at manglende adgang til fri proces kan udgøre en krænkelse af retten til domstolsprøvelse og til en retfærdig rettergang. Staterne kan derfor efter omstændighederne være forpligtet til at fjerne økonomiske forhindringer for at anlægge og føre civile sager.

I Danmark består retshjælpssystemet af retshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring. Reglerne på området for retshjælp og fri proces er løbende blevet justeret. Det har blandt andet medført, at det offentlige udgift til offentlig retshjælp ved advokat er faldet betragteligt. Udgiften og antallet af henvendelser til retshjælpsinstitutioner er derimod øget, ligesom udgifterne til fri proces er steget på trods af et fald i antallet af sager.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- foretager en samlet og tilbunds-gående analyse af, om de eksisterende retshjælps-ordninger er egnede til at sikre lige adgang til retsvæsenet.

FRAVIGELSE AF RETTEN TIL AKTINDSIGT I STRAFFESAGER

Retten til retfærdig rettergang indebærer blandt andet, at en tiltalt/forsvarer i en straffesag som udgangspunkt har krav på at kende anklagemyndighedens bevismateriale

og dokumenter. Det gælder uanset, om materialet taler for eller imod den tiltaltes skyld. Retten kan begrænses af hensyn til blandt andet den nationale sikkerhed eller beskyttelse af vidner eller andre, men kun hvis det er nødvendigt, og indskrænkningerne kan modsvares af tilstrækkelige procesgarantier til at beskytte den tiltalte.

I Danmark kan domstolene efter anmodning fra anklagemyndigheden bestemme, at en tiltalt/ forsvarer ikke skal have adgang til aktindsigt i nærmere bestemt bevismateriale, hvis særlige hensyn taler for det.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- ændrer retsplejeloven, således at materiale, der efter rettens kendelse bliver holdt hemmeligt for tiltalte/forsvareren, ikke kan fremlægges under hovedforhandlingen og indgå i rettens bevisvurdering i straffesagen mod tiltalte
- fremlægger statistiske oplysninger vedrørende kendelser om fravigelse af retten til aktindsigt, herunder brugen af særlige advokater
- overvejer det reelle behov for at hemmeligholde de særlige advokaters identitet.

INDGREB I MEDDELELSES-HEMMEIGHEDEN OG "HEMMEIGE" DOMMERE

Myndigheders telefonaflytning, indhentelse af teleoplysninger og lignende indgreb i meddelelshemmeligheden vil som udgangspunkt udgøre et indgreb i retten til privatliv.

I Danmark kræver den slags indgreb rettens kendelse. Retten godkender i næsten alle tilfælde disse indgreb. Antallet af indgreb har været i betydelig stigning i de senere år. Tallene omfatter ikke indgreb foretaget af Politiets Efterretningstjeneste (PET). Når PET begærer rettens kendelse til at foretage indgreb i meddelelshemmeligheden for at efterforske blandt andet forbrydelser mod statens sikkerhed, bliver der brugt særligt udpegede dommere, hvis identitet bliver holdt hemmelig af hensyn til de medvirkende dommere og til statens sikkerhed.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fremlægger statistiske oplysninger vedrørende brug af indgreb i meddelelshemmeligheden, herunder fra PET
- undersøger og evaluerer danske domstoles praksis ved indgreb i meddelelshemmeligheden
- præciserer betingelserne for at benytte "hemmelige" dommere.

DOBBELT STRAFFORFØLGNING I SAGER AF INDSATTE I KRIMINALFORSORGENS INSTITUTIONER

EMD har fastslået, at visse disciplinære straffesager skal behandles som straffesager i EMRK artikel 6's forstand. Når indsatte begår strafbare handlinger i en af Kriminalforsorgens institutioner, skal handlingen efterforskes og behandles på samme måde, som når personer i det omgivende samfund begår forbrydelser.

I Danmark er det sædvanlig praksis, at der rejses både en straffesag og en disciplinærsag for den strafbare handling, hvis der er sket en selvstændig krænkelse af orden og sikkerhed i institutionen. Efter retspraksis tages der ikke altid ved strafudmålingen hensyn til den udmålte disciplinærstraf for at undgå dobbeltstraf.

Dette forhold rejser spørgsmål i forhold til forbuddet mod dobbelt strafforfølgning i EMRK samt de europæiske fængselsregler, som angiver, at indsatte ikke må straffes to gange for samme handling eller opførsel. Bliver der indledt både en disciplinærsag i fængslets regi og en straffesag ved domstolene, rejser det spørgsmål i forhold til forbuddet mod dobbelt strafforfølgning.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- nærmere vurderer, om praksis for brug af strafcelle som disciplinærstraf efter omstændighederne bør behandles som straffesager i artikel 6's forstand
- iværksætter en undersøgelse af sager mod indsatte, hvor der er pålagt disciplinærstraf og almindelig straf for samme handling med henblik på at vurdere, om en allerede ikendt disciplinærstraf er taget i betragtning ved de almindelige domstoles strafudmåling.

SAGSOMKOSTNINGER I STRAFFESAGER

Ifølge retten til en retfærdig rettergang har en anklaget i en straffesag under visse betingelser ret til at modtage juridisk bistand uden betaling. EMD har fastslået, at det ikke er i strid med denne artikel at pålægge en domfældt person straffesagens omkostninger, herunder udgift til den beskikkede forsvarer, forudsat det ikke har negativ indvirkning på straffesagen, og den dømte efterfølgende har adgang til at få eftergivet sagsomkostningerne helt eller delvist på grund af manglende betalingsevne.

I Danmark skal personer, som dømmes i en straffesag, som udgangspunkt betale sagens omkostninger. Retten kan dog begrænse omkostningsansvaret, hvis nogle nærmere betingelser er opfyldt.

Spørgsmålet om mulig eftergivelse af sagsomkostninger vil blive overvejet af et udvalg om forebyggelse og resocialisering, som nedsættes under Justitsministeriet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- undersøger praksis for pålæg af sagsomkostninger og følgevirkninger heraf, herunder eftergivelse af sagsomkostninger ud fra resocialiseringshensyn
- i forbindelse med udvalget om forebyggelse og resocialiseringsarbejde særsomt overvejer at begrænse sagsomkostninger for unge kriminelle og eftergive sagsomkostninger i straffesager, som vedrører psykisk syge, som er fundet straffri.

LANGE SAGSBEHANDLINGSTIDER

Ifølge menneskerettighederne skal straffesager behandles uden unødigt ophold, og enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden for en rimelig frist.

Den danske domstolsreform i 2007 har generelt betydet længere sagsbehandlingstider for alle typer af sager. Der har gennem de seneste år været et stigende fokus på sagsbehandlingstiderne i forbindelse med afvikling af civile sager og straffesager.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fortsat holder fokus på at nedbringe sagsbehandlingstiderne for alle sager, der behandles ved domstolene
- sikrer, at domstolene tilføres de fornødne ressourcer til at løfte opgaven
- opretholder det grundlæggende princip, hvorefter en retsafgørelse som udgangspunkt kan prøves frit i to instanser.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 14

STATSBORGERSKAB

Danmark kan styrke indsatsen i forhold til ikke-statsborgere med en nær tilknytning til Danmark. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Procedurer for tildeling af statsborgerskab
- Nedsættelse af en kommission om statsborgerskab
- Beskyttelse mod statsløshed fra fødslen
- Børns ret til et statsborgerskab
- Statsborgerskab til indvandrere, flygtninge og statsløse
- Dispensation fra krav til at få statsborgerskab.

PROCEDURER FOR TILDELING AF STATSBORGERSKAB

Menneskerettighederne stiller ikke krav til måden, statsborgerskab tildeles på, men den forudsætter, at der ikke sker diskrimination, at afgørelserne ikke er vilkårlige, at proportionalitetsprincippet bliver overholdt, og at der er mulighed for oprejsning ved eventuelle krænkelser.

Regeringen har i sit regeringsgrundlag fra 2011 givet udtryk for, at retssikkerheden for ansøgerne skal styrkes, og at kravene til erhvervelse af statsborgerskab skal vedtages ved lov frem for ved skiftende politiske aftaler.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- ændrer indfødsretslovgivningen, så kompetencen til at tildele statsborgerskab i videst muligt omfang bliver uddelegeret fra lovgivningsmagten til administrative myndigheder, og at der i den forbindelse vedtages klare betingelser for at opnå dansk statsborgerskab.

NEDSÆTTELSE AF EN KOMMISSION OM STATSBORGERSKAB

Ifølge regeringsgrundlaget fra 2011 skal der på flere områder ske ændringer af lovgivningen vedrørende statsborgerskab (indfødsretslovgivningen). Nogle ændringer er vedtaget med virkning fra den 15. juni 2013 og har bragt indfødsretslovgivningen i bedre overensstemmelse med menneskeretten.

Institut for Menneskerettigheder er imidlertid af den opfattelse, at der fortsat er behov for en mere omfattende gennemgang af indfødsretslovgivningen for at sikre, at denne

generelt lever op til Danmarks internationale forpligtelser på statsborgerrettens område.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- nedsætter en lovforberedende kommission, der skal komme med forslag til en reform af indfødsretsreguleringen.

BESKYTTELSE MOD STATSLØSHED FRA FØDSLEN

FN har vedtaget flere konventioner, der skal beskytte statsløse og forhindre statsløshed. Blandt de vigtigste er konventionen om statsløse personers retsstilling (1954) og konventionen om begrænsning af statsløshed (1961). FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) angiver desuden, at et barn fra fødslen har ret til at opnå et statsborgerskab.

Danmark er ifølge 1961-konventionen forpligtet til at give dansk statsborgerskab til personer, der er født på dansk territorium, og som ellers ville blive statsløse. Statsborgerskabet kan gives ved fødslen i henhold til lov eller senere efter ansøgning.

Der er i dag krav om, at tildeling af dansk statsborgerskab kræver registrering i CPR-registret, som forudsætter en opholdstilladelse eller et opholdsbevis efter

udlændingelovgivningen. Kravet stemmer ikke med 1961-konventionen, der tillader krav om fast ophold af en vis varighed, men ikke en bestemt, lovlig opholdsstatus.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- indfører en bestemmelse i indfødsretsloven, så børn, som er født i Danmark, automatisk får dansk statsborgerskab ved fødslen, hvis de ikke får statsborgerskab i et andet land.

BØRNS RET TIL ET STATSBORGERSKAB

Der er ikke noget menneskeretligt krav om, at udenlandske børn (som ikke er statsløse) skal kunne opnå værtslandets statsborgerskab. Bortset fra statsløshedssituationer anvender Danmark ikke princippet om, at fødsel her i landet giver ret til statsborgerskab. Udgangspunktet for den danske indfødsretslov er, at børn får dansk statsborgerskab ved fødslen ifølge afstammingsprincippet efter en dansk mor eller far.

Børn født uden for ægteskab i udlandet får kun dansk statsborgerskab ved fødslen, hvis moren er dansk. Udenlandske adoptivbørn over 12 år og stedbarnsadopterede børn skal ansøge om dansk statsborgerskab og opfylde visse betingelser.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- ændrer indfødsretslovgivningen, så ethvert barn får dansk statsborgerskab ved fødslen, hvis en forælder er dansk, uanset om barnets forældre er gift eller ej, og uanset om barnet er født i Danmark eller i udlandet
- ændrer indfødsretslovgivningen, så adoptivbørn over 12 år og stedbarns-adopterede børn ligestilles med adoptivbørn under 12 år, så de får dansk statsborgerskab automatisk ved adoptionen og ikke længere skal ansøge om statsborgerskab
- ændrer indfødsretslovgivningen, så børn kan opnå dansk statsborgerskab uafhængigt af forældrene.

STATSBORGERSKAB TIL INDVANDRERE, FLYGTNINGE OG STATSLØSE

FN's konvention om flygtninges retsstilling (Flygtningekonventionen) og FN's konvention om statsløse personers retsstilling fastslår, at deltagerstater så vidt muligt skal lette flygtninges og statsløse personers optagelse i samfundet og adgang til statsborgerskab.

Der er i dag en række begrænsninger i retten til at opnå dansk statsborgerskab og på den måde blive fuldt integreret i Danmark. Begrænsningerne kan udelukke sårbare

grupper, herunder statsløse, fra at opnå statsborgerskab.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- ændrer indfødsretslovgivningen, så forsørgelseskrav samt sprog- og videnskrav ikke udelukker sårbare grupper, herunder statsløse, fra at opnå dansk statsborgerskab.

DISPENSATION FRA KRAV TIL AT FÅ STATSBORGERSKAB

Menneskerettighederne fastslår, at alle mennesker er lige for loven og berettigede til lovens lige beskyttelse uden forskelsbehandling. Europarådets Statsborgerretskonvention bestemmer, at staten skal sikre, at afgørelser om statsborgerskab indeholder skriftlige begrundelser.

Dansk indfødsretslovgivning indeholder en bestemmelse om, at ansøgere med funktionsnedsættelser kan ansøge om dispensation fra kravene om at bestå en danskprøve og en statsborgerskabsprøve. Det fremgår også, at der kan dispenseres fra andre krav på grund af blandt andet funktionsnedsættelse. Lovgivningen indeholder imidlertid ikke regler om behandlingen af dispensationsansøgninger i Folketingets Indfødsretsudvalg. Afslag på dispensation bliver ikke begrundet. Efter Højesterets dom

af 5. september 2013 kan en ansøger, der ikke er blevet medtaget i en lov om indfødsret, få prøvet ved domstolene, om der derved er sket en menneskerettighedskrænkelse, der kan føre til krav om erstatning eller godtgørelse.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tydeliggør indfødsretslovgivningen, så det fremgår, hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at der kan dispenseres fra de forskellige krav
- indfører retssikkerhedsskabende procedurer for behandlingen af dispensationssagerne, herunder pligt til at begrunde negative afgørelser
- vejleder om, i hvilket omfang det er muligt at få en domstolsprøvelse af afslag på indfødsret.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 15

UDDANNELSE

På uddannelsesområdet kan Danmark øge indsatsen i forhold til at sikre adgangen til uddannelse og i forhold til at sikre, at elever i grundskolen undervises i menneskerettigheder. Institut for Menneskerettigheder har i 2012-2013 gennemført en udredning af undervisning i menneskerettigheder i folkeskolen og læreruddannelsen i Danmark. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Inklusion
- Tilgængelighed
- Undervisning i menneskerettigheder i folkeskolen og læreruddannelsen.

INKLUSION

FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen) fastslår, at deltagerstaterne skal sikre et inkluderende uddannelsessystem. Den understreger desuden, at der skal være en retlig beskyttelse mod diskrimination på grund af handicap på alle områder, herunder også i forhold til uddannelse.

Det fremgår af Danmarks første beretning til FN's Handicapkomité, at målet om at skabe en inkluderende folkeskole endnu ikke er

nået. Børn med handicap bliver ofte henvist til specialklasser og specialskoler og får en ringere uddannelse end børn uden handicap. Modtager en elev mindre end 12 timers støtte om ugen, er der ingen klagemuligheder, hvilket svækker sikkerheden for, at børn får den rette tilpasning og støtte.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fortsat fremmer inklusion i folkeskolen og overvejer at ændre folkeskoleloven, så målsætningen om inklusion klart fremgår af loven
- sikrer, at ligebehandlingslovgivningen beskytter mod diskrimination på grund af handicap på uddannelsesområdet.

TILGÆNGELIGHED

Handicapkonventionen fastslår, at staten har pligt til at fremme adgangen for personer med handicap til skoler og andre uddannelsesinstitutioner, fysiske

omgivelser, transportmuligheder, information, kommunikation og øvrige faciliteter, som er tilgængelige for offentligheden.

Der findes i dag ikke en oversigt over niveauet for tilgængelighed til de danske uddannelsesinstitutioner eller en handlingsplan for, hvordan tilgængeligheden forbedres. Det er dokumenteret, at elever med fysisk handicap klarer sig dårligere end andre elever i folkeskolen.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- sikrer, at dansk ligestillingslovgivning beskytter mod utilstrækkelig tilgængelighed til uddannelsesinstitutioner for personer med handicap
- vedtager en handlingsplan med målsætninger for, hvordan danske uddannelsesinstitutioner gøres mere tilgængelige.

MENNESKERETTIGHEDER I FOLKESKOLEN OG LÆRERUDDANNELSEN

FN har i 2011 fremhævet grundskoleuddannelsen som central for uddannelse i menneskerettigheder og anbefaler, at staterne sikrer uddannelse i menneskerettigheder.

FN's Børnekomité har anbefalet Danmark at styrke børns kendskab til menneskerettighederne, herunder FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen), i skolerne, så menneskerettighederne får en central plads i uddannelsessystemet.

Danmark bør endvidere udvikle systematiske og løbende uddannelsesprogrammer om menneskerettigheder for alle personer, der arbejder med børn.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tilføjer "menneskerettigheder" i folkeskolens formålsparagraf
- styrker lærernes og skoleledernes grunduddannelse og efteruddannelse i menneskerettigheder og skriver det ind i de lokale studieordninger på professionshøjskolerne.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 16

UDVISNING OG UDLEVERING

Udvisning og udlevering af personer fra Danmark er et område med velkendte menneskeretlige udfordringer. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Udvisning af udlændinge på grund af kriminalitet
- Udvisning af terrormistænkte udlændinge
- Brugen af diplomatiske erklæringer ved udlevering
- Udlændinge på "tålt ophold".

UDVISNING AF UDLÆNDINGE PÅ GRUND AF KRIMINALITET

Det menneskeretlige torturforbud indebærer, at stater ikke må udsende en person, herunder en udlænding, til en anden stat, hvor personen må antages at blive udsat for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling. Desuden indebærer retten til respekt for privat- og familieliv blandt andet, at en udvisning skal stå i et rimeligt forhold til formålet med udvisningen. I denne vurdering indgår blandt andet udlændingens tilknytning til opholdslandet og til hjemlandet samt kriminalitetens art og grovhed.

Danmark har siden 1996 løbende skærpet reglerne om udvisning, så det i dag er hovedreglen, at udlændinge, der bliver idømt frihedsstraf for kriminalitet, bliver udvist. Udvisning kan kun undlades, hvis det vil være i strid med Danmarks internationale forpligtelser. Hvis udvisning undlades, skal udlændingen altid idømmes en betinget udvisning, selvom sanktionen "betinget udvisning" er uden retsvirkning.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- ændrer udlændingelovens bestemmelser om udvisning på grund af kriminalitet, så de bedre afspejler Danmarks internationale forpligtelser
- ophæver sanktionen "betinget udvisning", som er uden konkret betydning.

UDVISNING AF TERRORMISTÆNKTE UDLÆNDINGE

Ifølge menneskerettighederne har enhver ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol. Tilsvarende har enhver ret til at få prøvet en mulig krænkelse af en rettighed ved en uafhængig og upartisk myndighed.

Danmark har en særlig domstolsprøvelse af administrative afgørelser om udvisning af terrorismistænkte udlændinge.

Domstolsprøvelsen opdeles i en åben og en lukket del. Det kan – som det også er fastslået af Højesteret – give anledning til menneskeretlige problemstillinger. Hvis de beviser, der er fremlagt i det åbne materiale, ikke gør det muligt for den anklagede at give effektive instruktioner til sin advokat, er der ikke mulighed for et reelt og retfærdigt sagsforløb.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fremlægger statistiske oplysninger om brugen af den særlige domstolsprocedure i udlændingelovens kapitel 7 b om domstolsbehandling af visse beslutninger om administrativ udvisning mv.

BRUGEN AF DIPLOMATISK ERKLÆRING VED UDLEVERING

Torturforbuddet indebærer, at stater ikke må udsende eller udlevere en person til en anden stat, hvis det må antages, at personen vil blive udsat for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling i modtagerstaten. Mange stater har de senere år modtaget diplomatiske erklæringer (også kaldet diplomatiske garantier) fra modtagerstater om, at den udsendte person ikke vil blive udsat for tortur i modtagerlandet. I en sag vedrørende udlevering af en dansk statsborger til retsforfølgelse for en terrortiltale i Indien modtog Danmark en diplomatisk erklæring fra Indien om, at den pågældende ikke ville blive udsat for tortur Østre Landsret underkendte efterfølgende, at personen kunne udleveres på grundlag af den diplomatiske garanti, fordi der var en reel risiko for, at personen ville blive udsat for behandling i strid med torturforbuddet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- udviser forsigtighed med at anvende diplomatiske erklæringer som grundlag for udlevering.

UDLÆNDINGE PÅ "TÅLT" OPHOLD

Efter menneskeretten skal enhver, der lovligt befinder sig på en stats område, som udgangspunkt have ret til inden for dette område at færdes frit og til frit at vælge sit opholdssted. Menneskerettens diskriminationsforbud indebærer desuden, at stater ikke må udøve direkte eller indirekte usaglig eller uproportional forskelsbehandling.

Udlændinge, der ikke kan udsendes af Danmark, fordi de risikerer tortur eller lignende overgreb i modtagerlandet, opholder sig her i landet på såkaldt "tålt ophold". Personer på tålt ophold skal som regel opholde sig i asylcentret Center Sandholm samt med jævne mellemrum melde sig hos politiet. Personer på tålt ophold har også begrænsede rettigheder på anden vis.

Højesteret har i 2012 taget stilling til anvendelsen af de skærpede danske regler om melde- og opholdspligt og har vurderet, at indgreb i bevægelsesfriheden skal vurderes løbende for at være proportionalt. Der er ikke fuld klarhed over opholdsgrundlaget og betingelser for personer med et mere langvarigt tålt ophold.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- regulerer retsstillingen for udlændinge på tålt ophold
- fastsætter retningslinjer for adgangen til at pålægge en udlænding på tålt ophold opholds- og/eller meldepligt i Center Sandholm og for fastsættelse af varigheden heraf.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 17

VÆBNET KONFLIKT

Danmark har i de senere år medvirket i en række internationale militære operationer og deltaget aktivt som krigsførende part i flere væbnede konflikter, herunder i blandt andet Afghanistan, Irak, Libyen og senest i 2013 i Mali. Det har betydet, at der er opstået en række nye folkeretlige spørgsmål i forhold til Danmarks krigsdeltagelse. Dels om, hvornår det er lovligt at deltage i væbnet konflikt (jus ad bellum), dels om, hvilke folkeretlige regler der regulerer selve krigsførelsen (jus in bello). Kapitlet indeholder seks temaer, hvoraf følgende fire temaer er kort gengivet:

- Danske styrker i internationale operationer
- Tilbageholdelse og frihedsberøvelse af fanger
- Undersøgelse af menneske- og folkeretsbrud
- Undervisning i humanitær folkeret og menneskeret.

DANSKE STYRKER I INTERNATIONALE OPERATIONER

Når danske styrker under internationale militære operationer bliver involveret i en international eller ikke-international væbnet konflikt, skal de overholde reglerne i den humanitære folkeret. Derudover finder

menneskerettighederne også anvendelse under væbnet konflikt, hvor de på en række områder vil kunne influere og påvirke danske styrkers handlinger.

Det er ikke fuldt afklaret, hvornår menneskerettighederne forpligter stater uden for eget territorium, ligesom der er tvivl om, hvordan menneskerettighederne spiller sammen med reglerne i den humanitære folkeret.

Dertil kommer, at bindende resolutioner fra FN's Sikkerhedsråd vedtaget under kapitel VII i FN-Pagten også kan regulere staters adfærd i væbnet konflikt.

Det danske retlige grundlag for de udsendte styrker består af beslutningsforslaget fra Folketinget om deltagelse i den pågældende mission og missionspecifikke direktiver, som forsvaret har udarbejdet. Derudover er danske styrker i et vist omfang bundet af dansk lovgivning.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tydeliggør, i hvilket omfang danske styrker i internationale militære operationer er bundet dels af menneskerettighederne, dels af grundloven og anden dansk lovgivning.

TILBAGEHOLDELSE OG FRIHEDSBERØVELSE AF FANGER

Både den humanitære folkeret og menneskerettighederne indeholder regler om frihedsberøvelse af fanger under væbnet konflikt. De menneskeretlige regler er dog langt mere restriktive end reglerne i den humanitære folkeret og kræver blandt andet, at frihedsberøvelse sker efter en "ved lov foreskrevet fremgangsmåde," at den frihedsberøvede bliver tiltalt for en strafbar handling og stillet for en dommer.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- tydeliggør beskyttelsen af frihedsberøvede under internationale operationer og vurderer, om danske frihedsberøvelser lever op til betingelserne
- tydeliggør Danmarks ansvar i tilfælde af fællesoperationer med styrker fra andre lande for pågrebne og tilbageholdte fanger.

UNDERSØGELSE AF MENNESKE- OG FOLKERETSBRUD

Både den humanitære folkeret og menneskerettighederne stiller krav til stater om af egen drift at undersøge mulige folkeretsbrud begået i internationale militære operationer.

Staters undersøgelsespligt er imidlertid både materielt (hvad der skal undersøges) og processuelt (kravene til undersøgelsesorganet) betydeligt mere omfattende og krævende efter menneskerettighederne end efter den humanitære folkeret.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- afklarer, om Forsvarets Auditørkorps (FAUK) lever op til de krav, der stilles blandt andet efter Den Europæiske Menneskeretskonvention, herunder om FAUK besidder den fornødne uafhængighed af forsvaret.

UNDERVISNING I HUMANITÆR FOLKERET OG MENNESKERET

Efter den humanitære folkeret og menneskerettighederne skal stater sikre, at militært personel modtager undervisning i relevante folkeretlige regler.

Forsvaret gennemfører undervisning i den humanitære folkeret og i et mere begrænset omfang i menneskerettighederne. Ved en ændring af forsvarsloven i 2013 blev

det præciseret, at forsvarsministeren kan tilrettelægge og fastsætte nærmere regler om forswarets uddannelser.

**INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER
ANBEFALER, AT DANMARK:**

- tilvejebringer en samlet oversigt og evaluering af undervisningen i den humanitære folkeret og menneskerettigheder i forsvaret
- styrker undervisningen i den humanitære folkeret og menneskerettigheder i forsvaret.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 18

YTRINGSFRIHED

Danmark har en række udfordringer knyttet til ytringsfrihed. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Journalisters arbejdsmetoder
- Offentligt ansattes ytringsfrihed
- Hedefuld tale
- Blasfemiforbuddet i den danske straffelov.

JOURNALISTERS ARBEJDSMETODER

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har fastslået, at pressen som "offentlighedens vagthund" har en udvidet ytringsfrihed sammenlignet med almindelige borgere. Den udvidede beskyttelse af ytringsfriheden for journalister gælder primært ved videreformidling af andres strafbare ytringer. Det er mere usikkert, i hvilken udstrækning journalister straffrit kan foretage handlinger, der normalt er strafbare, som led i deres afdækning og formidling af information med væsentlig samfundsmæssig interesse.

I Danmark er der en tilsvarende usikkerhed på området. Dette skyldes, at der ikke er klare regler, ligesom der ikke er fyldestgørende retspraksis.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- fastsætter klare regler for journalisters privilegier i forhold til ytringsfrihed, herunder i hvilken udstrækning journalistiske arbejdsmetoder er omfattet.

OFFENTLIGT ANSATTES YTRINGSFRIHED

Ifølge menneskerettighederne har offentligt ansatte som udgangspunkt ret til ytringsfrihed.

Nyere undersøgelser viser, at mange offentligt ansatte er tilbageholdende med at ytre sig om forholdene på deres arbejdsplads og/eller ikke har kendskab til reglerne på området, herunder grænserne for den såkaldte loyalitetspligt.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- iværksætter initiativer for at udbrede kendskabet til reglerne om offentligt ansattes ytringsfrihed, især i forhold til loyalitetspligten
- beskriver reglerne om offentligt ansattes ret til at meddele sig på en sådan måde, at offentligt ansatte og ledere får en enkel og forståelig adgang til reglerne.

HADEFULD TALE

Danmark er menneskeretligt forpligtet til at kriminalisere og effektivt efterforske hadefulde ytringer, der er fremsat mod grupper på baggrund af race, hudfarve, religion, herkomst eller national eller etnisk oprindelse.

I Danmark er hadefulde ytringer kriminaliseret i straffelovens § 266 b. Det er anklagemyndigheden, som rejser tiltale ved overtrædelser af straffelovens § 266 b. Klager over, at retsforfølgning bliver opgivet samt klager over anklagemyndighedens beslutning om at afvise en politianmeldelse, kan indgives af enhver, som er konkret berørt af sagen. Ytringer, der er omfattet af straffelovens § 266 b, vil imidlertid ofte være af en så generel karakter, at enkeltpersoner ikke er klageberettigede. Der er i dag ikke offentligt tilgængelig statistik over, hvor mange sager der afvises og på hvilket grundlag.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- offentliggør praksis fra politi og anklagemyndigheden om anmeldelse, efterforskning og sigtelser i sager om straffelovens § 266 b, således at offentligheden kan få en større indsigt i området, og således at politiet hurtigere kan afslutte efterforskningen
- overvejer, om klagemulighederne i sager vedrørende straffelovens § 266 b kan styrkes.

AFSKAFFELSE AF BLASFEMIFORBUDDET I DEN DANSKE STRAFFELOV

Menneskerettighederne beskytter ikke mod bespottelse af en religion. Derimod beskytter menneskerettighederne mod offentlig tilskyndelse til vold eller had rettet mod personer på baggrund af deres religiøse tilhørsforhold. Menneskerettighederne tillader en vis grad af skøn i forhold til, om stater bibeholder et eksisterende blasfemiforbud eller vælger at ophæve det. FN's Menneskerettighedskomité's generelle anbefaling om fortolkning af retten til ytringsfrihed indikerer en stadig mere begrænset accept af blasfemiforbud sammenlignet med tidligere praksis.

På baggrund af Rigsadvokatens seneste afgørelse på området kan det ikke udelukkes, at blasfemiforbuddet i Danmark vil skulle

håndhæves ved fortolkning af religiøse tekster, hvilket gør det svært foreneligt med kravet om forudsigelighed i en retsstat. Der må også stilles spørgsmål ved, om religiøse forbud kan håndhæves ensartet mellem forskellige religioner. Mange europæiske lande har allerede afviklet forbuddet eller overvejer en afvikling.

**INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER
ANBEFALER, AT DANMARK:**

- vurderer straffelovens blasfemiforbud i lyset af ytringsfriheden med henblik på en ophævelse.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

KAPITEL 19

ÆLDRE

Ældre mennesker har ret til værdighed, personlig integritet og skal beskyttes mod nedværdigende behandling. Danmark kan styrke indsatsen for at sikre ældre menneskers rettigheder på flere områder. Kapitlet indeholder følgende temaer:

- Beskyttelse af svage ældre mod overgreb
- Demente ældres pleje
- Digitalisering af kommunikation med det offentlige.

BESKYTTELSE AF SVAGE ÆLDRE MOD OVERGREB

Mange svækkede ældre vil være omfattet af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen), der beskytter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, sensorisk eller motorisk funktionsnedsættelse. Ifølge Handicapkonventionen skal myndighederne træffe alle passende lovgivningsmæssige, administrative, sociale, uddannelsesmæssige og andre foranstaltninger til at beskytte personer med handicap mod enhver form for udnyttelse, diskrimination samt vold og misbrug, både i og uden for hjemmet.

Omfanget af overgreb på ældre er usikkert. Der findes imidlertid undersøgelser blandt gruppen af svækkede ældre, som rapporterer om meget hyppige oplevelser af overgreb i forskellige former. Der findes imidlertid ingen retningslinjer for, hvordan overgreb håndteres. Endvidere savnes dokumentation for plejepersonalets og andre faggruppers viden og oplevelser af deres muligheder for at forebygge og gribe ind i forhold til overgreb over for ældre i og uden for hjemmet.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT DANMARK:

- sikrer viden om omfanget og arten af overgreb mod svækkede ældre
- sikrer, at frontpersonalet har tilstrækkelig viden om forebyggelse, identifikation og rapportering om overgreb mod ældre
- overvejer på baggrund af et bedre vidensgrundlag, om der er behov for en skærpet underretningspligt om overgreb mod svækkede ældre.

DEMENTE ÆLDRES PLEJE

Menneskerettighederne fremhæver, at hvis et menneske ikke selv forstår betydningen af et sundheds- eller behandlingsmæssigt indgreb, for eksempel på grund af demens, må et sådant indgreb kun ske, hvis det er til vedkommendes direkte fordel. Antallet af mennesker med demens er anslået til 85.000 (2011), og man regner med, at der kommer ca. 15.000 nye tilfælde om året i Danmark. To tredjedele af landets plejehjemsbeboere lider af demens.

Det er i de senere år ofte blevet påpeget, at sundheds- og serviceloven fungerer efter forskellige principper, og at dette skaber forvirring og lovbrud i plejen af mennesker med demens. Hertil kommer, at sundhedsloven ikke giver mulighed for at behandle en patient mod hans eller hendes udtrykkelige vilje, uanset at personen er ude af stand til at give et informeret samtykke, også selvom den person, der kan give et stedfortrædende samtykke på patientens vegne, giver sit samtykke. Det har ført til en del omtale i medierne om sundhedspersonale, der har følt sig nødsaget til at overtræde sundhedslovens bestemmelser for at varetage ældre dementes helbredsinteresser.

Endvidere er det muligt, at omsorgen for personer med demens i forhold til deres personlige sikkerhed og sundhed under ophold på plejehjem mv. er utilstrækkelig.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- indsamler viden om, hvordan reglerne for magtanvendelse fungerer i praksis med henblik på at sikre, at plejepersonalet kender og føler sig rustede til at håndtere reglerne bedst muligt til gavn for mennesker, der lider af demens
- udarbejder en vejledning for behandling af adfærdsmæssige og psykiske symptomer hos personer med demens
- ændrer sundhedsloven for at imødekomme afgørende behandlingsbehov hos en varig inhabil patient, uanset at han eller hun modsætter sig behandlingen
- overvejer, om de eksisterende regler om blandt andet anvendelse af alarmsystemer og muligheden for tilbageholdelse på plejehjemmet mv. er tilstrækkelige for at sikre personer med demens ret til personlig sikkerhed og sundhed
- sikrer omsorgen for personer med demens og svækkede ældre med fokus på deres værdighed og personlige autonomi, men også med respekt for deres øvrige menneskerettigheder, herunder sociale rettigheder.

DIGITALISERING AF KOMMUNIKATION MED DET OFFENTLIGE

Lighed for loven er et grundlæggende menneskeretligt princip. Dette omfatter også kommunikation med myndighederne. I de senere år er der sket en stigende digitalisering af den offentlige sektor, og det har resulteret i omfattende regelændringer, der også er målrettet borgernes kontakt med det offentlige i bredeste forstand.

Digitaliseringsstrategien forudsætter, at borgerne har adgang til computer og internet, samt at de har viden om og kan overskue at bruge de nødvendige teknikker, for eksempel NemID. Danmarks Statistik har i de senere år løbende opgjort it-anvendelsen i befolkningen, og blandt personer over 65 år er der en ganske stor andel, lidt over en tredjedel, der dels ikke har adgang til computer derhjemme, dels ikke ved, hvordan internettet bruges, og derfor ikke har de nødvendige forudsætninger for at fungere med digitale offentlige kommunikationsformer.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER BL.A., AT DANMARK:

- evaluerer den information, vejledning og support, som myndighederne tilbyder, så enhver borger, uanset dennes it-kyndighed og adgang til computer og internet, har effektiv mulighed for at kommunikere med det offentlige
- tillægger borgerens egen vurdering af sine it-kompetencer og adgang til det nødvendige udstyr betydelig vægt i vurderingen af, om der skal gives dispensation fra den digitale selvbetjening.

Læs den fulde tekst og samtlige anbefalinger på www.menneskeret.dk/status.

